

basiscursus

taalcoördinatie

Onderwijscentrum Vrije Universiteit
Amsterdam
voorjaar 2013

Bronnen

Algemeen

1. Referentiekader doorlopende leerlijnen taal en rekenen, 2011, OCW (www.rijksoverheid.nl)
2. www.beleidtaalenrekenenvo.nl
3. Actieplan Beter Presteren, 2011, OCW (www.rijksoverheid.nl)
4. Regeling Kwaliteit Voortgezet Onderwijs (www.cfi.nl)
5. Perspectieven op taalbeleid (www.rug.nl/let/voorzieningen/etoc)
6. Taal Centraal, Taalbeleid, LT themanummer (www.taalwebamsterdam.nl)
7. Over de drempels met taal (www.taalenrekenen.nl)
8. Een Referentiekader voor taalcompetenties van leraren (www.basisvaardigheden.nl)
9. <http://www.taalgerichtvakonderwijs.nl>
10. Taalgericht werken in alle vakken, 2012, Leoned
11. Syllabi centraal examen (www.examenblad.nl)
12. Doorlopende leerlijnen per vak (<http://leerplaninbeeld.slo.nl>)
13. De digitale vaklokken (www.digischool.nl)
14. Wetsvoorstel mbt kernvakken (OCW)
15. Taaltool: www.accessibility.nl
16. Cotan (Commissie Testaangelegenheden Nederland)
17. Oberon: Gebruik van/ervaringen met leerlingvolgsystemen vo (april 2012)

Nederlands

1. www.steunpunttaalenrekenenvo.nl
2. www.taalenrekenen.nl
3. <http://taalunieversum.org>
4. Raamwerk Nederlands. Nederlands in (v)mbo-opleiding (www.cinop.nl)
5. Het schoolvak Nederlands opnieuw onderzocht (Slo, 2008, www.slo.nl)
6. Nederlands zonder drempels (Nederlandse Taalunie, Meerjarenbeleidsplan 2008-2012)
7. Een tweede koppeling van centrale examens Nederlands aan referentieniveaus (www.slo.nl)
8. Talige startcompetenties Hoger Onderwijs (www.slo.nl)
9. www.taalgerichtvakonderwijs.nl
10. Tussendoelen Kernvak Nederlands in het vo, 2012, (www.slo.nl)
11. Boekverslagen analyseren met het referentiekader taal, 2012, (www.slo.nl)
12. Concretisering referentieniveaus gesprekken en spreken, 2011, (www.slo.nl)
13. Taalforum, expertisecentrum voor taalachterstanden, <http://taalunieversum.org>
14. Beter lezen, beter leren, 2012, CPS

Moderne vreemde talen

1. www.erk.nl
2. Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (www.taalunieversum.org/onderwijs)
3. Taalprofielen, NBMVT, 2004 (www.nabmvt.nl)
4. Het ERK in het voortgezet onderwijs, maart 2012, (RUU, RUL en SLO samen)
5. Toetsen en beoordelen met het ERK, dec 2011 (cito en SLO samen)
6. SLO Handreikingen SE MVT (divers) (www.slo.nl/mvt)
7. Concretisering van de kerndoelen Engels SLO (www.slo.nl/mvt)
8. Talenacademie (www.cps.nl/talencentrum/talenacademie)
9. Tussendoelen Kernvak Engels in het vo, 2012, SLO

Als wij in 2059 willen spreken over:

"Toon respect voor je medemens, vraag netjes 'hoe gaat het meneer' en 'alles goed?'"

zeggen we volgens Dichter des Vaderlands Ramsey Nasr:

"Toon props voor je brada, zeg 'wazzup meneer', 'fawaka'.

Basiscursus taalcoördinatie

Programma

- 1 Welkom en kennismaking
  - 2 Inleiding: nieuwe ontwikkelingen
  - 3 Scenario's voor taalonderwijs
  - 4 Het schrijven van een taalbeleidsplan
  - 5 Nieuw: Nederlands en Engels als kernvakken
  - 6 Discussie
  - 7 Taalcoördinatie en coördinatietaken
  - 8 Tips en suggesties
  - 9 Sluiting
-

Cursusleider: Jan Mulder: jonomul@me.com

Taalbeleid is een zaak van alle docenten!

Een taalbeleidsplan is nooit af. Ik ga de volgende versie losbladig maken zodat ik deze steeds kan bijstellen. Het moet een toegankelijk document worden. Belangrijk is dat de actiepunten goed besproken worden in de vergaderingen. (TACO Jos)

B1 is het algemeen maatschappelijk functioneel niveau voor Nederlands

Zestig procent van de bevolking zit op taalniveau B1/2F bij lezen en schrijven

Tekstkenmerken B1/2F: logische opbouw, korte, persoonlijke, actieve zinnen, hoogfrequente woorden

Het niveau 2F is gedefinieerd als algemeen maatschappelijk niveau. Iedereen in Nederland moet dit niveau (kunnen) behalen.

Twee referentiekaders?

NRK niveau	ERK niveau
1F	A2
2F	B1
3F	B2
4F	C1

Belangrijke verschillen tussen het ERK (het internationaal systeem) en het NRK (afgeleid van het ERK voor moedertaalonderwijs in Nederland)

1) Niveaus A1 en C2 zijn voor Nederlands niet opgenomen in de publicatie *Over de drempel met taal* (wel in publicaties voor VMBO/MBO en Nederlands als tweede taal). De verklaring hiervoor is dat ze niet relevant zijn voor moedertaalonderwijs in het voortgezet onderwijs.

2) Literatuur heeft in het NRK ook niveaubeschrijvingen gekregen. Lang niet iedereen is hier blij mee, omdat het om iets anders dan taalbeheersing gaat en daarom niet in het ERK voorkomt.

Conclusie en tip: de Expertgroep heeft hiermee een goede basis gelegd voor inhoudelijk samenwerking en afstemming met het ERK. OCW heeft het ook inhoudelijk overnemen, maar zal zeker willen dat het duidelijk is dat 3F hetzelfde niveau inhoudt als B2.

Het Nederlands is een prachtige, veelzijdige en dynamische taal.

Een functioneel analfabeet is iemand die onvoldoende kan lezen, schrijven of rekenen om effectief te kunnen handelen in persoonlijke of maatschappelijke situaties of voor studie en werk.

Sinds 1970 wordt deze definitie door de UNESCO gehanteerd. Iemand die nog niet op niveau 2F/B1 kan lezen of schrijven wordt gezien als een functioneel analfabeet.

Leesteksten op taalniveau B1 kan bijna iedereen begrijpen (zo'n 95% van de bevolking)

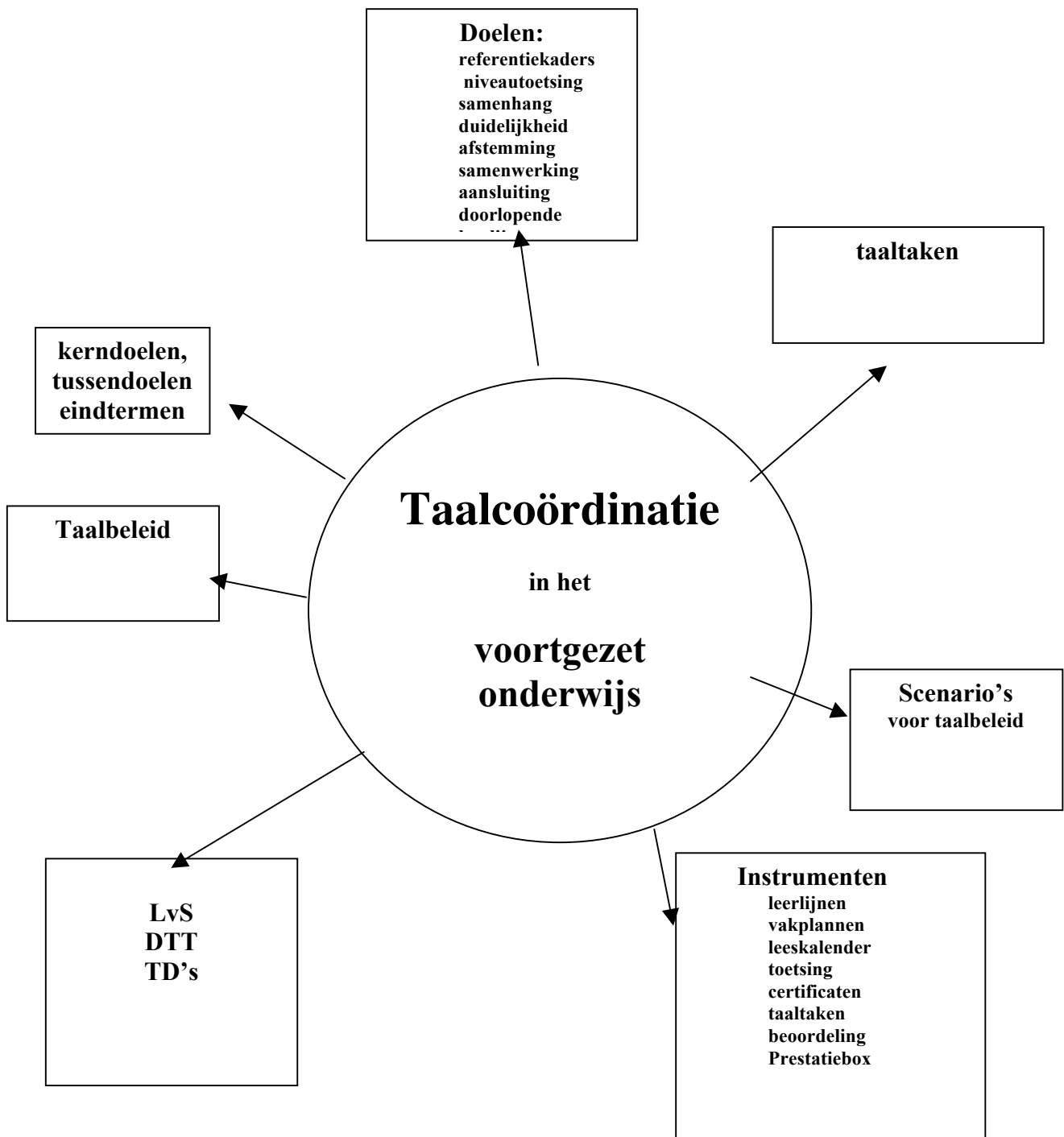
Brochures, brieven en formulieren van de overheid zijn vaak veel te moeilijk voor meer dan de helft van de bevolking. De meeste brochures, brieven en formulieren van overheden, bedrijven en instellingen zijn geschreven op taalniveau C1.

Een kwart van onze kinderen verlaat de basisschool met een leesachterstand van twee jaar.

Wat is een vereist beginniveau om studiesucces in het MBO en het hoger onderwijs te realiseren?

Taalbeleid is een zaak van lange adem.

Volgens de Wet inburgering 2007 moeten instromers Nederlands spreken, verstaan, lezen en schrijven op A2-niveau (anders mogen ze het land niet in)

Toelichting

Dit cursusboek hoort bij de basiscursus Taalcoördinatie.

Het doel is helderheid te geven over de keuzes die de school kan maken. Daarom zijn er concrete voorstellen voor een taalbeleidsplan en de taken van de taalcoördinator of taalcommissie (taco). Het is in eerste instantie bestemd voor taalcoördinatoren, schoolleiders en alle taaldocenten.

Uitgangspunt is dat elke school het taalniveau kan verhogen, door het aanstellen van een taalcoördinator of taalcommissie (taco) met duidelijke taken en het maken van een taalbeleidsplan.

Verder zijn er hoofdstukken over de nieuwe kernvakken in de onderbouw, het NRK/ERK, tips en suggesties uit vele bronnen. Op de CD-Rom die bij de cursus hoort (niet los verkrijgbaar) staat dit cursusboek (word en PDF), invulformulieren (word), allerlei bronteksten en 'hoofdstuk 6', dat niet in het boek zelf past.

Deze cursus speelt in op zaken als *Nederlands Referentiekader* (NRK) zoals beschreven in *Over de drempels met taal* en het *Raamwerk Nederlands* voor het moedertaalonderwijs, het *Europees Referentiekader* (ERK) voor de moderne vreemde talen, de nieuwe Tussendoelen voor Nederlands en Engels, de diagnostische tussentoets (DTT) aan het einde van de onderbouw en het verplichte leerlingvolgsysteem (LvS) voor de kernvakken Engels, Nederlands en wiskunde/rekenen.

Voor specifieke taalleerproblemen en er zijn er natuurlijk veel scholingsmogelijkheden.

Om mijn medewerkers op te voeden geef ik ze een kopie van het opstel dat George Orwell in 1946 schreef: 'Politics and the English language' (uit: 'A collection of essays by George Orwell', Doubleday Anchor Books, New York, 1954). In dit opstel fileert Orwell het politieke taalgebruik. Onoprechtheid is de grote vijand van heldere taal. Zodra er verschil is tussen wat iemand beweert en wat hij werkelijk wil, gaat de schrijver instinctief lange woorden en versleten vergelijkingen gebruiken, zoals een inktvis die inkt spuit. De regels van Orwell voor heldere taal zijn simpel:

Gebruik nooit een metafoor of uitdrukking die je vaak ziet afgedrukt.

Gebruik nooit een lang woord waar een kort woord volstaat.

Waar een woord weg kan, haal het weg.

Gebruik nooit een passieve zin, waar ook een actieve past.

Gebruik nooit een vreemd woord of wetenschappelijk jargon, als je een alledaags equivalent kunt bedenken.

Breek liever deze regels dan een barbaarse zin te schrijven.

Uit: *Geestschrijven*, Piet Borst, NRC, 5/12/2009

Inleiding

In het schooljaar 2014/15

- worden de nieuwe eindexamens Nederlands afgenomen;
- vinden de Diagnostische Tussentoetsen (DTT) voor de kernvakken Engels en Nederlands plaats;
- zijn scholen verplicht een leerlingvolgsysteem (LvS) voor de kernvakken in de onderbouw in te voeren.

De ambities van de overheid liegen er niet om. Op de officiële website van taal en rekenen geven ze het zo aan:

In het onderwijs staan rekenen en taal voortaan centraal. Dat is de ambitie waar de overheid samen met scholen voor staat. Onze kinderen verdienen een goede toekomst. Daarom moet de kennis in de vakken taal en rekenen op een hoger niveau worden gebracht. Om deze slag te kunnen maken, wordt het gewenste niveau van leerlingen in elke fase van hun opleiding in referentieniveaus vastgelegd. Bovendien zorgt dit ervoor dat leerlingen soepel van de ene naar de andere onderwijsvorm kunnen overstappen.

Aan de basis van dit streven liggen de referentiekaders voor mvt, taal en rekenen.

Het Europees Referentiekader (ERK) krijgt zo een steeds grotere rol in het onderwijs. Iedere taaldocent en alle leerlingen hebben te maken met ERK en NRK toetsen en examens. Als je als havo leerling het CSE Engels maakt op het hoger B2 niveau, dan wil je dat graag laten zien. Leerlingen met taalachterstanden worden geholpen om ‘op te schuiven’ naar een hoger ERK/NRK niveau. Ouders komen nu soms al met vragen (en verwijten) als:

Wat kan ik doen om Aukje voor lezen op 2F te krijgen? Waarom blijft ze steken op 1F?

Voor de taco, maar zeker ook voor de ‘gewone’ taaldocent en de mentor is het belangrijk om goed op de hoogte te zijn van zowel het ERK als het NRK. Hoofdstuk 3 is een goed begin.

Het ERK is in de jaren negentig door de Raad van Europa ontwikkeld om voor de vreemde talen internationaal vergelijkbare taalniveaus te beschrijven. Het NRK is op basis van het ERK ontwikkeld, en heeft deels dezelfde globale doelstellingen. Maar het NRK is vooral ontstaan omdat er in Nederland grote zorgen zijn over de taalvaardigheid van de Nederlander. Het Nederlands Referentiekader (in dit boek afgekort tot 'NRK') kent andere aanduidingen, maar is inhoudelijk voor meer dan 90% gebaseerd op de niveaus en de descriptorren van het ERK.

De DTT zal veel invloed hebben op het taalonderwijs in de onderbouw. Deze verplichte digitale toetsing van de 3 kernvakken is gebaseerd op de tussendoelen. Deze doelen zullen de basis worden van het taalonderwijs, de taalmethode's en het Leerlingvolgsysteem. Elke docent Nederlands en Engels doet er goed aan een cursus of studiedag hierover te volgen. De taco en de schoolleiding moeten alles weten van het LvS, de DTT en de onderliggende tussendoelen.

HOOFDSTUK 1

Scenario's

Elke school bepaalt zelf hoe taalbeleid ingevoerd wordt, rekening houdend met de eigen beginsituatie, het Nederlands Referentiekader, het Europees Referentiekader, de kerndoelen, de tussendoelen de eindtermen en de algemene eisen ten aanzien van samenhang en doorgaande leerlijnen. Maar wat past het beste bij de school?

Wat betekent de invoering van taalbeleid voor de school? Het antwoord op deze vraag hangt sterk af van de ambities van de school. In grote trekken zijn er 3 soorten scholen die men kan onderscheiden als het gaat om taalbeleid en de invoering van het NRK en ERK:

De school met 'basisaandacht' voor taalbeleid

De school met (redelijk) veel aandacht voor taalbeleid

De 'taalsterke' school: de school met zeer veel aandacht voor taalbeleid

Scholen met wat minder aandacht (of 'basisaandacht') voor taalbeleid zullen taalbeleid veelal zien als een zaak van de afzonderlijke vakken en op dat vakniveau aandacht aan het ERK/NRK besteden. Natuurlijk zal de school aan de wettelijke verplichtingen willen voldoen. Maar de onderlinge samenhang en samenwerking van de talen en duidelijke schoolbrede leerlijnen komen misschien wat moeizaam tot stand. Het ERK/NRK wordt niet in eerste instantie gezien als een instrument voor onderwijsverbetering.

De implementatie van het NRK/ERK loopt niet via het beleid van de school of sturing van de directie maar is afhankelijk van het initiatief van de sectie of enkele enthousiaste docenten.

Scholen met (redelijk) veel aandacht en draagvlak voor taalbeleid willen taalbeleid bewust invoeren om het taalonderwijs te verbeteren en versterken. Samenhang en doorgaande leerlijnen worden bewust nagestreefd. Het NRK/ERK wordt voor zover mogelijk beleidsmatig, actief en schoolbreed ingevoerd.

Taalsterke scholen, of het nou om LWOO, VMBO, HAVO of VWO gaat, hebben hoge ambities voor het taalonderwijs en zoeken naar middelen om het taalniveau van de leerling te verhogen. Het NRK/ERK is zo'n middel, naast andere middelen zoals extra tijd voor de talen, native speakers bij de vreemde talen, een leerlingvolgsysteem om aan het begin van de brugklas al het taalprofiel van de leerling in kaart te brengen, veel internationale contacten, versterkt taalonderwijs, enzovoort.

Scenario 1	Het basispakket
Scenario 2	Samenhang en aansluiting
Scenario 3	De 'taalsterke' school

<p style="text-align: center;">Scenario 1</p> <p>BASISPAKKET</p>	<p><i>Deze basisinvoering, beschrijft wat elke school hoe dan ook moeten regelen ten aanzien van de talen. Veel van deze punten betreffen de wettelijke referentiekaders voor Nederlands en de moderne vreemde talen</i></p> <p>ERK/NRK structureel invoeren</p> <p>Eindniveaus per schooltype, taal en vaardigheid aangeven</p> <p>Leerlingvolgsysteem (LvS) in de onderbouw invoeren</p> <p>De tussendoelen in de onderbouw implementeren</p> <p>CSE en schoolonderzoek aanpassen aan ERK/NRK</p> <p>Samenhang en doorgaande leerlijnen</p> <p>Aansluiting MBO en Hoger Onderwijs</p> <p>Aansluiting basisonderwijs</p> <p>Vakoverstijgende beoordeling/toetsing voor schrijven en spreken</p> <p>Vorbereiden op de DTT</p> <p>Goede afstemming tussen de talen realiseren door bijvoorbeeld een taalcoördinator aan te wijzen</p> <p>Afspreken en regelen hoe de referentiekaders worden gepresenteerd aan de leerlingen, ouders, collega's</p> <p>Zorgen dat alle taaldocenten op de hoogte zijn van het beleid en de schoolafspraken</p> <p>Een budgetplan maken (onder andere voor de besteding van het Prestatieboxgeld)</p> <p>Rekening houden met het gegeven dat ook fictie en literatuur met de referentiekaders te maken hebben</p>
<p>Inzet van tijd en formatie om deze zaken goed te regelen</p>	<p>Een duidelijke voorwaarde om deze basis te laten slagen is voldoende tijd voor de docent of docenten die een voortrekkersrol krijgen.</p> <p>Een middelgrote schoollocatie (ongeveer 1000 leerlingen) zou de eerste jaren zeker 400 - 600 uur (10 tot 15 taakuren) per jaar moeten reserveren voor deze docenten.</p>

<p>Scenario 2</p> <p>SAMENHANG EN AANSLUITING</p>	<p><i>Een scenario voor de school die het taalbeleid meer inhoudelijk in wil voeren, met veel aandacht voor samenhang en doorgaande leerlijnen. Aanvullend op de punten van het basisscenario:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Een pro-actieve directie, die het proces aanstuurt door de onderstaande zaken te regelen • Een taalteam, schoolbreed <p>Een taalcoördinator/taalcie (TACO of TC) die schoolbreed zorgt voor</p> <ul style="list-style-type: none"> • taalbeleid • taalbeleidsplan voor de komende jaren • een realistisch en haalbaar actieplan <p>Zaken als</p> <ul style="list-style-type: none"> • voldoende tijd voor taal in het lesrooster • alle docenten zijn betrokken bij de doelen en afspraken • veel aandacht voor inhoudelijke onderlinge samenhang • vanaf de onderbouw op de referentiekaders gebaseerde leerlijnen voor elke taalvaardigheid • taalbeleid en de referentiekaders dienen om nieuwe initiatieven te ontplooiën • gevarieerde taaltaken structureel aanbieden • LvS gebruiken voor goed zicht op de talige ontwikkeling van de leerling • Een leeskalender in de onderbouw • ERK/NRK gebruiken voor differentiatie • Afstemming NRK/ERK toetsen en beoordeling voor spreken en schrijven
<p>Inzet van tijd en formatie om deze zaken goed te regelen</p>	<p>Inzet van tijd/formatie om dit te regelen: Denk aan 600 - 1000+ uur (15 tot 20+ taakuren), met de formatie van scenario 1 inbegrepen. Deze tijd is nodig om taalbeleid te ontwikkelen (TC), en een actieplan uit te voeren (TC en taalteam). De schoolleiding is actief betrokken bij het hele proces, zowel aansturend als in de voorwaardelijke sfeer.</p>

<p>Scenario 3</p> <p>DE TAALSTERKE SCHOOL</p>	<p><i>De school die diep wil investeren in het taalonderwijs kan naast of aanvullend op de punten van scenario's 1 en 2:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De school profileert zich als ‘taalschool’, talenacademie, taalprofielschool of internationale school • • Het ERK/NRK wordt <u>breed</u> en eenduidig ingevoerd • De directie beschouwt taal als basis voor schoolsucces, bij alle vakken • Een duidelijke visie op taalonderwijs, vastgelegd in een meerjarig beleidsplan waar men regelmatig aan sleutelt • Alle docenten zijn ook taaldocenten: aandacht voor functioneel taalgebruik bij alle vakken, afspraken over spelling, begrijpend lezen, richtlijnen voor werkstukken, voorbeeldfunctie van de leraar, enz • Versterkt taalonderwijs in alle vakken • Veel formatie, geld en tijd voor de talen • Taaltrainingen voor vakdocenten • Differentiatie op basis van taalniveau • De school streeft een hoger dan gemiddeld NRK/ERK/DTT niveau na • Methodes alle vakken voldoen aan taaleisen • Er wordt dagelijks veel gelezen • Het taalportfolio/dossier wordt geleidelijk ingevoerd • Ouders goed op de hoogte houden van deze zaken
<p>Inzet van tijd en formatie om deze zaken goed te regelen</p>	<p>Inzet van tijd/formatie om dit te regelen: Dit is afhankelijk van de grootte en complexiteit van de school. In de beginjaren – om het proces op gang te brengen – kan gedacht worden aan 1000 - 1600+ uur (een halve tot een hele formatieplaats) op jaarbasis, voor een team van zeer gemotiveerde docenten onder leiding van een of meer taalcoördinatoren. De schoolleiding steekt zelf ook inhoudelijk veel tijd in het proces, en neemt waar nodig het voortouw.</p>

Beslispunten Taalbeleid

1. Basispunten

- Taalprofiel van de school: welk scenario wil men?
- Een taalbeleidsplan voor een periode van 4 jaar
- Een actieplan
- LvS, DTT en TD's
- Referentiekaders in het taalbeleid
- Een budgetplan voor implementatie van taalbeleid
- Regeling Prestatiebox
- De positie en de rol van Nederlands bij andere vakken
- Onderzoek versterkt taalonderwijs
- Eigen taaldoelen van de school: hogere taalniveaus, versterkt taalonderwijs, enz

2. Taalcoördinatie

- Een coördinator aanwijzen, commissie in het leven roepen voor de schoolbrede implementatie van taalbeleid
- Een takenpakket voor deze taalcoördinator (TACO) of commissie vaststellen
- Een taalteam met docenten van alle talen en misschien ook andere vakken samenstellen
- De taken van de directie tav de implementatie van taalbeleid vaststellen

2. De onderbouw

- Kernvakken
- LvS invoeren
- DTT voorbereiden
- Tussendoelen opnemen in schoolwerkplan
- Aansluiting basisonderwijs (Engels/Nederlands)
- Steunlessen, RT (Engels/Nederlands)

4. De eindtermen van de talen

- Afsluitende referentiekadertoetsing in het schoolexamen afspreken
- Het PTA aanpassen aan het ERK/NRK
- Beoordelingssystematiek bij schrijven en spreken in het schoolexamen afspreken
- Bij spreken zowel interactie als monoloog/presentatie toetsen

5. Samenhang

- Met alle talen afspreken welke rol het NRK/ERK krijgt in elk schooljaar
- Leeskalender invoeren
- Afstemming schrijfconventies
- Afstemming beoordelingscriteria
- Leerlijnen per vaardigheid vaststellen (zie www.leerplaninbeeld.slo.nl)

6. Doorlopende leerlijnen

- LvS van elke leerling bijhouden, vanaf de onderbouw
- Jaarlijks niveaus per taal en per vaardigheid duidelijk aangeven in vakplan
- Duidelijk aangeven wat het MBO en het Hoger Onderwijs verwachten als instapniveau
- Een afsluitend talenpaspoort/profiel aan de leerling meegeven
- Handzaam taalportfolio invoeren (voor alle talen?) als onderdeel van het leerlingvolgsysteem
- ERK beoordelingsmodellen schoolbreed invoeren, ook waar mogelijk bij Nederlands
- Goede aansluiting taalonderwijs bij overgang van onderbouw naar bovenbouw
- Differentiatie op basis van NRK/ERK niveau

7. Taalbeleidsinstrumenten

- Taaltaken
- ICE, CITOvolgsysteem, Diataal
- Toetsing
- Methodes

Taalbeleid

Taalbeleid houdt onder andere in

- Doelstellingen van taaleducatie vaststellen
- Het schrijven van een beleidsplan
- Uitzetten en bewaken van de leerlijn taaleducatie
- Samenwerking en afstemming van de talen en andere vakken aangeven
- Een 4-jarenplan maken
- Per schooljaar een actieplan maken met de doelen van dat jaar
- Aangeven hoe de 'kwaliteitsgelden' en andere middelen worden ingezet

Een taalcoördinator kan de persoon zijn die het taalbeleid op papier zet.

Bij het opstellen van een beleidsplan voor taaleducatie kan het volgende overzicht als uitgangspunt dienen.

Inhoudselementen beleidsplan taaleducatie*

- 1 Visie en schoolbeleid ten aanzien van taaleducatie
- 2 Gewenst scenario of profiel van de school ten aanzien van taaleducatie
- 3 Huidig taalprofiel van de school
- 4 Wat is al goed: sterke punten van de school ten aanzien van taaleducatie?
- 5 Wat mist de school op het gebied van taaleducatie?
- 6 Plannen en activiteiten voor de komende 4 jaar
- 7 Budget en formatie
- 9 Taken van de taalcoördinator/taalcommissie
- 10 Taken van de schoolleiding

"Taalbeleid is een systematische, structurele wijze van reageren op de taalsituatie in de school. Centraal staat dat beleid er op gericht is de onderwijskansen van leerlingen te vergroten. In het taalbeleid wordt verwoord op welke manier de schoolorganisatie de taalbeheersing van de leerlingen een bron van permanente zorg en aandacht laat zijn."

Taken van de taco en de schoolleiding

Deze lijst met taken kan als checklist dienen voor wat er op school al geregeld is of geregeld moet worden ten aanzien van de talen. De taken bij scenario 1 moeten op alle scholen goed geregeld zijn. Mocht een school meer willen of al doen, kijk dan naar de taken bij scenario's 2 en 3. Let wel: in elke taak moet voldoende tijd worden geïnvesteerd. Een docent moet dit vanzelfsprekend niet in zijn of haar vrije tijd hoeven te doen.

Scenario 1: Basistaken	Scenario 2: Inhoudelijke taken	Scenario 3: Taalschool taken
400-600 klokuren per jaar	600-1000 klokuren per jaar	1000-1600+ klokuren per jaar
Vooraf voor de invoering referentiekaders	Talencoördinatie met veel aandacht voor samenhang en leerlijnen	Taalschool waar taal belangrijk is voor de identiteit van de school. Alle docenten spelen een actieve rol in de talige ontwikkeling van de leerling.

Scenario 1

Basistaken (400-600 klokuren per jaar)

Bij scenario 1 is er vooral sprake van een aantal basistaken die elke school voor de talen moet regelen. Hoewel er weinig inhoudelijk aanpassingen aan het onderwijsprogramma zijn, zorgt men voor een correcte en realistische invoering van de referentiekaders en de nieuwe wettelijke bepalingen. Ad hoc beslissingen worden vermeden en men loopt niet steeds achter de feiten aan.

1. Kennis over de referentieniveaus verspreiden (aan alle belanghebbenden: directie, taaldocenten, vakdocenten, leerlingen, ouders)
2. DTT, LvS voorbereiden
3. Kennis over niveautoetsing verspreiden (aan alle belanghebbenden)
4. Aanpassing eindtermen SO /PTA, alle talen (vanaf schooljaar 2011-12)
5. Aanpassing kerndoelen onderbouw, alle talen (vanaf schooljaar 2011-12)
6. Toetsing vaardigheden onderling afstemmen
7. NRK schoolbreed invoeren (methodes, toetsing, afspraken)
8. ERK schoolbreed invoeren (methodes, toetsing, afspraken)
9. Budget en begroting invoering referentiekaders
10. Afspraken over referentiekader vocabulair (ERK of NRK)
11. Themamiddag taalbeleid alle collega's
12. Themamiddag taalbeleid directie
13. Aantal themamiddagen alle taalcollega's
14. Inventarisatie scholingsbehoefte
15. Doorgaande leerlijnen per taal en per vaardigheid
16. Samenhang en aansluiting van de talen onderling
17. Afstemming op MBO/HO
18. Schoolbreed taalbeleid vaststellen
19. Schoolbreed taalcoördinatie regelen
20. Schoolbreed taalbeleid implementeren
21. Taalzwakke leerlingen in de brugklas vroeg signaleren
22. Taalzwakke leerlingen extra aandacht geven

Scenario 2

Inhoudelijk taken (600-1000 klokuren per jaar)

Scenario 2-scholen hebben aandacht voor inhoudelijke samenhang en doorgaande leerlijnen. Een taal- of talenbeleidsplan voor de komende jaren speelt een centrale rol. De referentiekaders worden gebruikt voor nieuwe initiatieven en om de leerlijnen en samenhang bij taaleducatie te versterken.

1. 'Proactieve' directie, hoge inzet op taal
2. Regelmatig taaloverleg directie/ talen
3. Nieuwe taalinitiatieven altijd welkom
4. Taalteam of taalcommissie
5. Taalcoördinator (taco)
6. Profielschets taco
7. Takenpakket taco
8. Schoolvisie op taalonderwijs
9. Doelstellingen van taaleducatie schoolbreed formuleren
10. Meerjarig taalbeleidsplan
11. Actieplan per schooljaar
12. Budget voor uitvoering nieuw beleid
13. Sterkte/zwakte analyse taalsituatie van de school
14. Taaltijd inventariseren, per taal vaststellen wat minimaal nodig is
15. Minimaal 3 lesuur per jaar Ne in de onderbouw
16. Deskundige en langdurige begeleiding van zwakke lezers/schrijvers
17. Inhoudelijke, regelmatige scholing voor de taaldocenten
18. Informatie van toeleverende basisscholen
19. Afspraken met toeleverende basisscholen
20. Taalachterstanden van de school onderzoeken (bijv met Diataal)
21. Nederlands en de moderne vreemde talen werken inhoudelijk samen
22. Overzicht leerlijnen per vaardigheid
23. Leesbeleid onderdeel van taalbeleid
24. Goede mediatheek
25. Elke schooldag samen lezen
26. Doorgaande leeslijnen actief bewaken
27. Leeskalender onderbouw (alle talen): 10-12 boeken per jaar
28. Afstemming beoordelingsmodellen schrijven en spreken
29. Afstemming toetsing schrijven en spreken
30. Drama voor alle leerlingen in de onderbouw

Scenario 3

De taalsterke school(1000-1600+ klokuren per jaar)

De 'taalschool' kiest duidelijk voor een taalrijke identiteit (zoals andere scholen zich profileren als technasium of sportschool). Taaleducatie staat centraal in het curriculum en wordt actief gestimuleerd door de schoolleiding en bestuur. De school heeft veel te bieden op het gebied van de talen. Alle docenten spelen een actieve rol ten aanzien van taalverzorging. De taalcoördinator is iemand met een middenmanagementfunctie en is vooral ook een procesbegeleider en -bewaker.

1. Meer dan 3 uren NE per jaar in de onderbouw
2. Leesbevordering zaak van alle vakken
3. Leeskalender onderbouw (alle talen) elke week een boek
4. Talenpaspoort invoeren
5. Uitstekende mediatheek
6. ERK certificaten in de bovenbouw (MVT)
7. Zeer regelmatig voortgangstoetsing taal (Ne)
8. Taalgericht vakonderwijs breed invoeren
9. School profileert zich als taalsterke school
10. Alle vakdocenten ook taaldocent
11. Taalcontrole op toetsen en examens
12. Taalcontrole op lesmaterialen
13. Inwerken collega's en nieuwe docenten
14. Taal staat centraal vanaf klas 1
15. Brede werkgroep taal
16. Taalversterking onderdeel alle vakken
17. Basisteam taal
18. Structureel extra geld/middelen voor de talen
19. Good practices opzoeken en delen, op school en bij andere scholen
20. Rendementsafspraken
21. Talen vast agendapunt directie/leiding
22. Leerling werkt aan eigen taalportfolio
23. Beleid geregeld bijstellen op basis van ervaringen
24. Taaltrainers voor collega's
25. Specialisatietrainingen
26. Vakdocenten certificeren als *taalvakdocent*
27. Integratie taal- en vakonderwijs
28. Regelmatig **interview** over taalgebruik
29. Regelmatig contact met basisscholen over **leerlijnen**
30. Regelmatig extern onderzoek naar schoolniveau bij schrijven, lezen en spelling
31. Aandacht voor taalbegrip en algemene ontwikkeling
32. Leerlingen een woorddossier laten aanleggen
33. Het vak Nederlands heeft een belangrijke, ondersteunende functie

Taken van de schoolleiding

(Deze taken gelden in meer of mindere mate bij alle drie scenario's)

1. Langetermijnbeleid voor taaleducatie ontwikkelen.
2. Het (laten) schrijven van een beleidsplan taal/talen..
3. Een taalcoördinator benoemen.
4. Een profielschets voor de taalcoördinator schrijven.
5. Een takenpakket voor de taalcoördinator samenstellen.
6. Formatie vrijmaken voor de taalcoördinator.
7. De betrokken vaksecties stimuleren daar waar het nuttig is samen te werken.
8. Een taalcommissie in het leven roepen.

HOOFDSTUK 2

Kernvakken in de onderbouw

Engels	Deze vakken worden door de overheid (OCW) gezien als <i>doorstroomrelevant</i> : bepalend voor succes in het vervolgonderwijs en op de arbeidsmarkt.
Wiskunde/rekenen	
Nederlands	

Wat wil OCW bereiken met deze kernvakken?

Kort gezegd: de leerprestaties verbeteren.

Deze kernvakken krijgen daarom een belangrijke positie, ook in het voortgezet onderwijs. Ze krijgen meer aandacht, meer geld en zo nodig meer leertijd.

Status van de kernvakken in de onderbouw

OCW heeft in augustus 2012 het wetsvoorstel officieel gepubliceerd. De bedoeling is om in augustus 2013 de wet in de Staatscourant op te nemen. In deze wet wordt de status van Engels en de andere kernvakken beschreven. Voor deze vakken zijn, op verzoek van OCW, tussendoelen geformuleerd en gepubliceerd. Deze tussendoelen zijn de basis voor de voorgenomen diagnostische tussentijdse toetsen en spelen een belangrijke rol in het verplichte leerlingvolgsysteem.

Wij, Willem Alexander bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is de voortgang van de ontwikkeling van de leerlingen in het voortgezet onderwijs en van het onderwijs aan scholen voor voortgezet onderwijs te volgen door middel van het verplicht gebruik van een leerlingvolgsysteem;

dat het voorts wenselijk is een verplichte diagnostische tussentijdse toets aan het eind van de onderbouw van het voortgezet onderwijs in te voeren gebaseerd, op landelijk vastgestelde tussendoelen voor kennis en vaardigheden; dat het tevens wenselijk is, te voorzien in een wettelijke grondslag voor gegevensverstrekking ten behoeve van internationaal vergelijkend onderzoek;

dat het in verband daarmee noodzakelijk is, wijzigingen aan te brengen in de Wet op het voortgezet onderwijs, de Wet voortgezet onderwijs BES, Wet college voor examens, de Wet op de expertisecentra...

De kernvakken, in het kort

Wat betekent het voor Nederlands en Engels om een kernvak in de onderbouw te zijn?

Hoe kan een school zich hier goed op voorbereiden?

Het gaat om onderwerpen als...	
<i>ERK/NRK</i>	<i>Actieplan</i>
<i>Vakleerplan</i>	<i>Sterkte-zwakte analyse</i>
<i>TD's</i>	<i>LVS</i>
<i>Aansluiting bovenbouw</i>	<i>DTT</i>
<i>Onderbouwmethode</i>	<i>vanaf 2014-15</i>

Vanaf 2014 moeten alle VO scholen rekening houden met de nieuwe tussendoelen (TD's), de landelijke tussentoetsen (DTT) en een leerlingvolgsysteem (LVS) voor de 3 kernvakken. Voor Engels en Nederlands is dit allemaal grotendeels gebaseerd op het ERK. Daarmee wordt het ERK op detailniveau nog duidelijker een onderdeel van deze vakken.

Voor Nederlands en Engels (klas 1 en 2 vmbo, klas 1 t/m 3 havo/vwo) zijn de tussendoelen en het leerlingvolgsysteem belangrijk vanaf de eerste klas. Deze leerdoelen zijn nog nooit zo helder en concreet geformuleerd, zeker vergeleken met de kerndoelen. Ook voor de overgang van onderbouw naar bovenbouw zijn deze zaken van belang.

Het is goed om niet te wachten tot 2014 om in actie te komen.

Wat moet je allemaal weten?

- Wat er in het wetsvoorstel staat
- De Regeling Prestatiebox vo: extra geld - heel veel - van OCW, voor de kernvakken
- Tussendoelen en voorbeelden per schooltype
- De ontwikkeling van de diagnostische tussentoetsing, per schooltype
- De status van de diagnostische tussentoetsing
- Leerlingvolgsystemen voor de kernvakken, wat biedt de markt?
- Digitale toetsmiddelen van meerdere toetsaanbieders
- Relatie met het ERK/NRK
- Hoe een weg uit te stippelen naar 2014
- Wat dit betekent voor de methodes

En, als je dit allemaal weet, is het zaak om

- een goede basiskennis van het ERK/NRK te hebben, alle collega's in onder- en bovenbouw
- taalbeleid ontwikkelen en op papier zetten, ook voor Engels
- afstemmen met algemeen taalbeleid van de school
- zorgvuldig een vakoverstijgend leerlingvolgsysteem kiezen
- het vakleerplan Engels/Nederlands aanpassen
- een actieplan opstellen
- duidelijke leerlijnen voor de verschillende vaardigheden hanteren (zie www.leerlijninbeeld.slo.nl)
- de laatste ontwikkelingen in de gaten houden

Aanbevelingen

1. Goed snappen wat het inhoudt om een kernvak te zijn.
2. Een sterkte/zwakte analyse maken van het vakplan.
3. Wat goed is duidelijk benoemen en behouden.
4. Niet alles tegelijk aanpakken!
5. Begin met het invoeren van een LvS in de eerste klas.
6. Met de collega's van alle kernvakken de zaken goed afstemmen.
7. Een praktisch plan maken voor de komende jaren (zie hfd 1)

Als docenten doen we natuurlijk heel veel dingen al heel goed. Maar het kan op punten altijd beter. Daarom:

8. Een groot gevaar van nog meer toetsing: *teaching to the test*.

Het zou erg jammer zijn als in de onderbouw veel lestijd wordt gebruikt om leerlingen zo hoog mogelijk te laten scoren op landelijke toetsen. Deze toetsen kunnen we goed gebruiken als didactisch hulpmiddel, maar het is niet de bedoeling dat de toetsen doel op zich zijn.

9. De kernvakken zien als een positieve uitdaging om het vak nog beter te geven.

De tussendoelen (TD's), in het kort

De doelen zijn de basis voor de tussentoetsing, en het leerlingvolgsysteem (LVS)

De doelen markeren het eindniveau van de onderbouw (2 vmbo, 3 havo, vwo)

De doelen markeren het beginniveau van de bovenbouw (3 vmbo, 4 havo/vwo)

De doelen zijn afgeleid van het ERK/NRK examenniveau per schooltype

De specifieke doelen zijn geschreven vanuit het ERK/NRK

Scholen doen er goed aan deze doelen op te nemen in het vakplan

De doelen zijn voor 4 schoolniveaus geformuleerd: bb, kgt, havo en vwo

Engels: voor het vmbo-b zijn er in totaal 30 afzonderlijke doelen, vmvo gt heeft er 47 en voor havo/vwo zijn het er 51

De vmbo doelen zijn interessant als meetpunten voor de eerste klas van havo/vwo

TD voorbeelden

1 (van de 10) doelen voor gesprekken voeren, Engels vo havo/vwo, SLO 2012-10-22

TD) persoonlijke standpunten, commentaar en meningen geven over onderwerpen binnen de eigen belevingssfeer

Onderwerp

De onderwerpen zijn alledaags en vertrouwd en vallen binnen de persoonlijke belangstelling, of (vwo) hebben betrekking op eigen werk of opleiding.

Woordenschat en woordgebruik

De woordenschat is meestal toereikend om onvoorbereid deel te nemen aan gesprekken, over alledaagse onderwerpen en over actuele gebeurtenissen eventueel met omschrijvingen.

Tussentijdse toetsing (DTT), in het kort

De overheid wil de diagnostische toetsen (DTT) in voeren aan het eind van de onderbouw VO voor de kernvakken Nederlands, Engels en Wiskunde. Wat zijn diagnostische toetsen en wat kun je ermee als docent en als leerling? Waar toets je dan op? Welke informatie leveren ze op en hoe helpen ze je om leerlingen vooruit te helpen?

De toetsen worden als alles volgens planning verloopt op alle scholen voor voortgezet onderwijs jaarlijks afgenomen aan het einde van de onderbouw. Het College voor Examens wordt dan eindverantwoordelijke voor de tussentijdse toetsen en CITO zal naar het zich laat aanzien deze toetsen maken en laten afnemen. De Inspectie zal als nieuwe taak toezicht houden op het leerlingvolgsysteem van de school.

Wanneer begint het toetscircus?

Volgens het wetsvoorstel: vanaf schooljaar 2014-15, maar het kan een jaar later worden.

Als alles volgens plan gaat worden de kernvakken dan getoetst door middel van verplichte, landelijke toetsen. Op die manier krijgen leraren, leerlingen en ouders inzicht in de eventuele achterstanden van leerlingen en kunnen ze deze gericht wegwerken.

Wanneer moet deze toetsing gebeuren?

Aan het einde van 2 vmbo en 3 havo/vwo.

Wie moet deze toetsen maken?

Alle leerlingen.

Wie maakt deze toetsen en kijkt ze na?

Een toetsenmaker. CITO heeft de opdracht om vooraf proeftoetsen te maken en ze uit te proberen. Meer informatie over deze proeftoetsen staan elders in dit boek. Andere toetsenmakers hebben uiteraard ook interesse voor het uiteindelijke produkt.

Adaptieve toetsing

De moeilijkheidsgraad van de toets voor een leerling wordt aangepast als blijkt dat het prestatieniveau van deze leerling hierom vraagt.

Een vmbo–tl leerling kan door middel van een adaptieve toets laten zien dat hij/zij de vaardigheid op een hoger of lager niveau beheerst.

Leerlingvolgsysteem (LvS), in het kort

De overheid wil alle scholen verplichten een LvS in te voeren voor de kernvakken Nederlands, Engels en Wiskunde. De school bepaalt zelf of er voor andere vakken ook een LvS komt.

Wat is een LvS en wat heb je eraan als docent en als leerling?

Welke informatie leveren het op en hoe helpen het je om leerlingen vooruit te helpen?

Zijn er al leerlingvolgsystemen in omloop?

In het wetsvoorstel staat:

Scholen moeten een leerlingvolgsysteem gebruiken waaruit de vorderingen op kennis en vaardigheden blijken op het niveau van de leerling.

De verplichting geldt voor de eerste twee jaren van het vmbo en de eerste drie jaren van havo/vwo.

Het leerlingvolgsysteem meet kennis en vaardigheden van de leerling ten minste op het terrein van Nederlandse taal, Engelse taal, wiskunde en rekenen met behulp van toetsen.

Bij algemene maatregel van bestuur (AMvB) kunnen nadere prestatieboxeisen worden gesteld met betrekking tot het leerlingvolgsysteem.

De verplichting tot het hebben en gebruiken van een leerlingvolgsysteem zal gelden vanaf de start van schooljaar 2014-2015. De keuze van het systeem en de beslissingen over de inrichting ervan blijven een zaak van de scholen. De inspectie zal erop toezien dat scholen de beschikbare data registreren en vooral ook systematisch gebruiken bij opbrengstgericht werken. Het staat scholen vrij het systeem te verbreden naar andere vakken. De regering moedigt dat aan.

Vakplan, in het kort

Een vak(**leer**)plan in het voortgezet onderwijs omschrijft zaken als

Kerndoelen, Tussendoelen, Eindtermen
Aansluiting PO en vervolgonderwijs
Afspraken op schoolniveau

En verder:

Aantal (les)uren, per jaar (lessentabel)
Methode(s)
Toetsen
Leerlingvolgsysteem
Tussentoetsing
PTA
Beoordelingsinstrumenten
ERK/NRK

Soms ook inhoudelijke afspraken:

Samenhang
Doorgaande leerlijnen (voor de 5 skills, taalverzorging, grammatica, vocabulaire)
Extensief lezen, luisteren, kijken (mediadossier)
Leesbeleid

Money, in het kort

Voor de kernvakken is er flink wat geld om de nieuwe ontwikkelingen te kunnen betalen. Dit *kernvakgeld* wordt jaarlijks overgemaakt op de rekening van de school. Het basisdocument waarin alles wordt uitgestippeld heet:

Regeling Prestatiebox Voortgezet onderwijs

Het gaat het om bedragen van meer dan €110 per leerling. Een school met 1000 leerlingen krijgt jaarlijks dus minstens €110.000.

Elk jaar in de maand maart wordt het geld voor het overgemaakt naar de rekening van de school. Zorg ervoor dat dit geld niet alleen voor Nederlands en wiskunde/rekenen wordt gebruikt. Op veel scholen is er grote behoefte aan bijvoorbeeld nieuwe frisse Engelse titels voor zowel klassikaal als individueel gebruik. Of aan ERK scholing, nieuwe leermiddelen, tijd om als sectie te overleggen, toetsmateriaal, het ontwikkelen van taalbeleid, het bezoeken van conferenties. Allemaal goede doelen voor het geld van Prestatiebox. Wees erbij voordat het uitgegeven is!

Het is slim om de officiële Regeling Prestatiebox te downloaden en te bewaren op je harddisk.

Leesadvies: deze officiële teksten zijn geschreven op C1 (of hoger) niveau. Dus een beetje geduld met het taalgebruik is wel nodig. De overheid zegt dat de officiële teksten wat leesbaarder moeten worden...

Ook een goed idee om navraag te doen bij de schoolleiding naar het beleid ten aanzien van de besteding van dit geld.

HOOFDSTUK 3

Referentiekaders

In de jaren 90 van de vorige eeuw besloot de Raad van Europa een zogenoemd *Common European Framework of Reference* (CEFR, maar in Nederland nu: *ERK*) te ontwikkelen. Aan de basis van de ontwikkeling van dit *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader* staat het streven naar duidelijkheid, transparantie en eenduidigheid ten aanzien van taalniveaus.

De doelstellingen van het taalbeleid van de Raad van Europa

- doeltreffende communicatie
- goede toegang tot informatie
- intensievere persoonlijke interactie
- internationale mobiliteit
- samenwerking onderwijsinstellingen in verschillende landen
- wederzijdse erkenning van diploma's en certificaten
- referentie-instrument voor taalleerders, docenten, materiaalontwikkelaars, taaltoetsers, maar ook werkgevers, opleidingen, buitenlandse stages en studie

Om deze doelen te kunnen realiseren werd in opdracht van de Raad van Europa het basisdocument geschreven: *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*. De Nederlandse vertaling (2006), in opdracht van de Nederlandse Taalunie, geeft de lezer een overvloed aan theorie over het ERK, met daarbij talrijke schema's alsmede een indrukwekkende didactische verantwoording. Maar let wel, het is op C1+/C2 niveau geschreven. De informatiedichtheid is zeer groot en het zit vol vakjargon. Het leest dus niet zo vlot.

De beginnende ERK/NRK verkenner kan voor inhoudelijke achtergronden en Nederlandse toepassingen het beste één of meer van deze praktische publicaties raadplegen:

Taalprofielen*

Over de drempels met taal (voor Nederlands en literatuur)

Raamwerk Nederlands

Deze zijn als pdf bestanden op internet te vinden:

www.erk.nl

www.taalenrekenen.nl

---

* dit is hét basisdocument voor Nederland waarin de ERK-niveaus voor taalvaardigheid concreet worden beschreven

Wat is het ERK?

Het ERK staat vooral bekend om zijn niveaubeschrijvingen van de taalbeheersing. In gewone mensentaal, hoe goed je op een bepaald niveau bent in het:

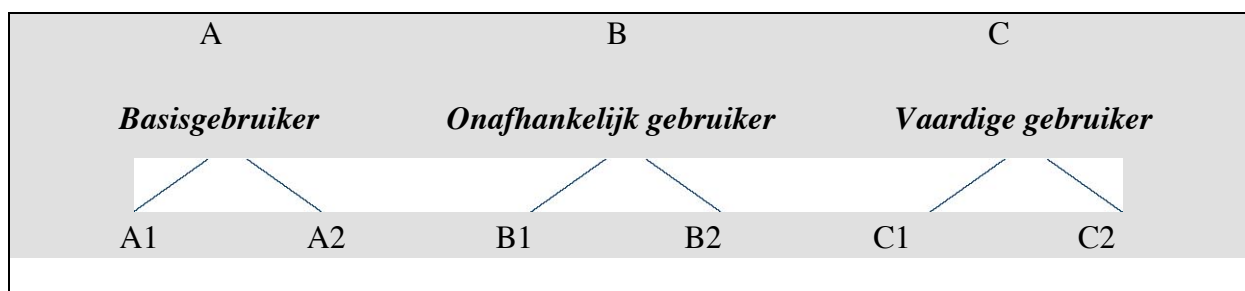
- begrijpen (luisteren en lezen)
- spreken (productie en interactie)
- schrijven

In het ERK worden drie globale vaardigheidsniveaus onderscheiden:

De basisgebruiker of afhankelijke gebruiker (niveau A) beheerst de meest elementaire vaardigheden van de taal, maar blijft bij communicatie nog afhankelijk van een bereidwillige gesprekspartner of correspondent, die de moeite wil nemen om zich aan dat niveau aan te passen. Zolang een taalgebruiker op dit niveau zit met lezen en/of schrijven wordt hij beschouwd als functioneel laaggeletterd. In Nederland is ongeveer 10 procent van de 15-jarigen laaggeletterd in het Nederlands.

De onafhankelijke gebruiker (niveau B) kan zich meestal vlot redden in de praktijk van alle dag, is goed te begrijpen en kan ook een normaal spreektempo volgen. Ook in de moedertaal is dit meestal het dagelijks taalniveau als het gaat om sociale interactie. Op B niveau kan men zich prima redden in het leven en goed handhaven in de samenleving.

De (zeer) vaardige gebruiker (niveau C) kent nauwelijks beperkingen in het gebruik van de taal en kan ook alles moeiteloos volgen. Het is een tamelijk abstract niveau, voor veel moedertaalsprekers niet haalbaar en ook niet echt noodzakelijk in het dagelijks leven. Deze 3 globale niveaus hebben elk een lagere en hogere variant. In totaal zijn er dus 6 competentieniveaus:

Praktisch voorbeeld van descriptoren voor gesprekken voeren op B1 niveau:

‘Kan de meeste situaties aan die zich kunnen voordoen tijdens een reis in het gebied waar de betreffende taal wordt gesproken.’

‘Kan onvoorbereid deelnemen aan een gesprek over onderwerpen die vertrouwd zijn, of zijn/haar persoonlijke belangstelling hebben of die betrekking hebben op het dagelijkse leven.’

Niveaus van het Europees Referentiekader

Basisgebruiker A1

Kan vertrouwde, alledaagse uitdrukkingen en elementaire zinnen over concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf en anderen voorstellen en kan vragen over persoonlijke gegevens stellen en beantwoorden (zoals waar iemand woont, mensen die men kent en dingen die men heeft). Kan op een eenvoudige manier communiceren, als de gesprekspartner langzaam en duidelijk spreekt en bereid is te helpen.

Basisgebruiker A2

Kan zinnen en vaak voorkomende uitdrukkingen begrijpen met betrekking tot onderwerpen van onmiddellijk belang (b.v. informatie over zichzelf en familie, boodschappen doen, werk). Kan in eenvoudige en alledaagse situaties communiceren over vertrouwde en alledaagse onderwerpen. Kan in eenvoudige termen aspecten van zijn/haar achtergrond, zijn/haar onmiddellijke omgeving, zijn/haar onmiddellijke behoeften beschrijven.

Onafhankelijk gebruiker B1

Kan de hoofdpunten begrijpen van standaardcommunicatie over vertrouwde onderwerpen die regelmatig voorkomen op het werk, op school, in de vrije tijd etc. Kan omgaan met de meeste situaties die zich plegen voor te doen tijdens een reis door het gebied waar de taal gesproken wordt. Kan eenvoudige, coherente teksten produceren over vertrouwde onderwerpen of onderwerpen die tot de persoonlijke belangstellingssfeer behoren. Kan ervaringen, gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities beschrijven en beknopt redenen of uitleg geven voor meningen en plannen.

Onafhankelijk gebruiker B2

Kan de kerngedachten van complexe teksten over concrete en abstracte onderwerpen begrijpen, ook van technische discussies in zijn/haar specialisatie. Kan zo vlot en spontaan communiceren dat de regelmatige interactie met moedertaalsprekers voor geen van beide partijen lastig is. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over uiteenlopende onderwerpen. Kan een standpunt uiteenzetten over een bepaald thema en daarbij voor- en nadelen en verschillende opties aangeven.

Zeer vaardig gebruiker C1

Kan moeilijke, langere teksten van uiteenlopende aard begrijpen. Kan impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vlot en spontaan uitdrukken, zonder al te duidelijk naar woorden te zoeken. Kan de taal flexibel en efficiënt aanwenden voor sociale, academische en professionele doelen. Kan duidelijke, goed gestructureerde, gedetailleerde teksten produceren over complexe onderwerpen, met een weloverwogen tekstopbouw, een duidelijke samenhang en goed gebruik van verbindingswoorden.

Zeer vaardig gebruiker C2

Kan zonder moeite alles begrijpen wat hij/zij hoort of leest. Kan informatie van gesproken of geschreven bronnen samenvatten, op een coherente manier argumenten en uiteenzettingen reconstrueren. Kan zichzelf spontaan, erg vlot, precies en genuanceerd uitdrukken, ook in meer complexe situaties.

Het Basisschema Nederlands

vaardigheid	1F A2	2F B1	3F B2	4F C1
Luister-vaardigheid	Kan luisteren naar eenvoudige teksten over alledaagse, concrete onderwerpen of over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld.	Kan luisteren naar teksten over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling of die verder van de leerling af staan	Kan luisteren naar een variatie aan teksten over alledaagse, opleidings- en beroepsgebonden en maatschappelijke onderwerpen.	Kan luisteren naar een grote variatie aan, ook complexe, teksten over opleidings- en beroepsgebonden en maatschappelijke onderwerpen en over en abstracte onderwerpen
Lees-vaardigheid (zakelijke teksten)	Kan eenvoudige teksten lezen over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld.	Kan teksten lezen over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de lezer en over onderwerpen die verder van de lezer afstaan	Kan een grote variatie aan teksten over opleidingsgebonden, beroepsgebonden en maatschappelijke onderwerpen zelfstandig lezen. Leest met begrip voor geheel en details.	Kan een grote variatie aan teksten lezen over tal van algemeen maatschappelijke of beroepsgebonden onderwerpen in detail begrijpen.
Spreek-vaardigheid	Kan in eenvoudige bewoordingen een beschrijving geven, informatie geven, verslag uitbrengen, uitleg geven en instructie geven in alledaagse situaties in en buiten school.	Kan redelijk vloeiend en helder ervaringen, gebeurtenissen, meningen, verwachtingen, gevoelens onder woorden brengen uit het alledaagse leven of interessegebied.	Kan monologen en presentaties houden over opleiding- en beroepsgerelateerde onderwerpen waarin ideeën worden uitgewerkt en voorzien van relevante voorbeelden	Kan duidelijke, gedetailleerde monologen en presentaties houden over tal van onderwerpen. Kan daarbij subthema's integreren, specifieke standpunten ontwikkelen en het geheel afronden met een passende conclusie.
Gespreks-vaardigheid	Kan eenvoudige gesprekken voeren over vertrouwde onderwerpen in het dagelijks leven op en buiten school.	Kan gesprekken voeren over alledaagse en niet alledaagse onderwerpen uit dagelijks leven, werk en opleiding. Kan uiting geven aan persoonlijke meningen, kan informatie uitwisselen over vertrouwde onderwerpen en gevoelens onder woorden brengen.	Kan op effectieve wijze deelnemen aan gesprekken over onderwerpen van maatschappelijke en beroepsmatige aard.	Kan in alle soorten gesprekken de taal nauwkeurig en doeltreffend gebruiken voor een breed scala van onderwerpen uit opleiding, beroep of maatschappelijk leven.
Schrijf-vaardigheid	Kan korte, eenvoudige teksten schrijven over alledaagse onderwerpen of over onderwerpen uit de directe leefwereld van de schrijver.	Kan samenhangende teksten schrijven met een eenvoudige, lineaire opbouw, over uiteenlopende vertrouwde onderwerpen binnen school, werk en maatschappij.	Kan gedetailleerde teksten schrijven over opleidings-, beroepsgebonden en maatschappelijke onderwerpen waarin informatie en argumenten uit verschillende bronnen bijeengevoegd en beoordeeld worden.	Kan goed gestructureerde teksten schrijven over allerlei maatschappelijke, opleidings- en beroepsgerelateerde onderwerpen. Kan relevante belangrijke kwesties benadrukken, standpunten uitgebreid uitwerken en ondersteunen met redenen en relevante voorbeelden.

Bron: *Over de drempel met taal*, van de Expertgroep doorlopende leerlijnen taal en rekenen.

Het ERK is hiervoor uitgangspunt van de matrix en de descriptor. De andere letteraanduidingen zijn niet zo handig als men op school samenhang zoekt. Inhoudelijk en qua niveau komt het NRK (Nederlands referentiekader) 95% overeen met het ERK.

Het Basisschema MVT

		Begrijpen		Spreken		Schrijven
		Luisteren	Lezen	Productie	Interactie	
C2	Ik kan moeiteloos gesproken taal begrijpen, in welke vorm dan ook, hetzij in direct contact, hetzij via radio of tv, zelfs wanneer in een snel moedertaaltempo gesproken wordt als ik tenminste enige tijd heb om vertrouwd te raken met het accent.	Ik kan moeiteloos vrijwel alle vormen van de geschreven taal lezen, inclusief abstracte, structureel of linguïstisch complexe teksten, zoals handleidingen, specialistische artikelen en literaire werken.	Ik kan een duidelijke, goedlopende beschrijving of redenering presenteren in een stijl die past bij de context en in een doeltreffende logische structuur, zodat de toehoorder in staat is de belangrijke punten op te merken en te onthouden.	Ik kan zonder moeite deelnemen aan welk gesprek of discussie dan ook en ben zeer vertrouwd met idiomatische uitdrukkingen en spreektaal. Ik kan mezelf vloeiend uitdrukken en de fijnere betekenissen precies weergeven. Als ik een probleem tegenkom, kan ik mezelf hernemen en mijn betoog zo herstructureren dat andere mensen het nauwelijks merken.	Ik kan een duidelijke en vloeiend lopende tekst in een gepaste stijl schrijven. Ik kan complexe brieven, verslagen of artikelen schrijven waarin ik een zaak weergeef in een doeltreffende, logische structuur, zodat de lezer de belangrijke punten kan opmerken en onthouden. Ik kan samenvattingen van en kritieken op professionele of literaire werken schrijven.	
C1	Ik kan een langer betoog begrijpen, zelfs wanneer dit niet duidelijk gestructureerd is en wanneer relaties slechts impliciet zijn en niet expliciet worden aangegeven. Ik kan zonder al te veel inspanning tv-programma's en films begrijpen.	Ik kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen waarderen. Ik kan gespecialiseerde artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op mijn terrein.	Ik kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen geven over complexe onderwerpen en daarbij sub-thema's integreren, specifieke standpunten ontwikkelen en het geheel afronden met een passende conclusie.	Ik kan mezelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder merkbaar naar uitdrukkingen te hoeven zoeken. Ik kan de taal flexibel en effectief gebruiken voor sociale en professionele doeleinden. Ik kan ideeën en meningen met precisie formuleren en mijn bijdrage vaardig aan die van andere sprekers relateren.	Ik kan me in duidelijke, goed gestructureerde tekst uitdrukken en daarbij redelijk uitgebreid standpunten uiteenzetten. Ik kan in een brief, een opstel of een verslag schrijven over complexe onderwerpen en daarbij de voor mij belangrijke punten benadrukken. Ik kan schrijven in een stijl die is aangepast aan de lezer die ik in gedachten heb.	
B2	Ik kan een langer betoog en lezingen begrijpen en zelfs complexe redeneringen volgen, wanneer het onderwerp redelijk vertrouwd is. Ik kan de meeste nieuws- en actualiteitenprogramma's op de tv begrijpen. Ik kan het grootste deel van films in standaarddialect begrijpen.	Ik kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bepaalde houding of standpunt innemen. Ik kan eigentijds literair proza begrijpen.	Ik kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen presenteren over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op mijn interessegebied. Ik kan een standpunt over een actueel onderwerp verklaren en de voordelen en nadelen van diverse opties uiteenzetten.	Ik kan zodanig deelnemen aan een vloeiend en spontaan gesprek, dat normale uitwisseling met moedertaalsprekers redelijk mogelijk is. Ik kan binnen een vertrouwde context actief deelnemen aan een discussie en hierin mijn standpunten uitleggen en ondersteunen.	Ik kan een duidelijke, gedetailleerde tekst schrijven over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op mijn interesses. Ik kan een opstel of verslag schrijven, informatie doorgeven of redenen aanvoeren ter ondersteuning vóór of tégen een specifiek standpunt. Ik kan brieven schrijven waarin ik het persoonlijk belang van gebeurtenissen en ervaringen aangeef.	
B1	Ik kan de hoofdpunten begrijpen wanneer in duidelijk uitgesproken standaarddialect wordt gesproken over vertrouwde zaken die ik regelmatig tegenkom op mijn werk, school, vrije tijd enz. Ik kan de hoofdpunten van veel radio- of tv-programma's over actuele zaken of over onderwerpen van persoonlijk of beroepsmatig belang begrijpen, wanneer er betrekkelijk langzaam en duidelijk gesproken wordt.	Ik kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit hoofdfrequente, alledaagse of aan mijn werk gerelateerde taal. Ik kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoels en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.	Ik kan uitingen op een simpele manier aan elkaar verbinden, zodat ik ervaringen en gebeurtenissen, mijn dromen, verwachtingen en ambities kan beschrijven. Ik kan in het kort redenen en verklaringen geven voor mijn meningen en plannen. Ik kan een verhaal vertellen, of de plot van een boek of film weergeven en mijn reacties beschrijven.	Ik kan de meeste situaties aan die zich kunnen voordoen tijdens een reis in een gebied waar de betreffende taal wordt gesproken. Ik kan onvoorbereid deelnemen aan een gesprek over onderwerpen die vertrouwd zijn, of mijn persoonlijke belangstelling hebben of die betrekking hebben op het dagelijks leven (bijvoorbeeld familie, hobby's, werk, reizen en actuele gebeurtenissen).	Ik kan eenvoudige samenhangende tekst schrijven over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn. Ik kan persoonlijke brieven schrijven waarin ik mijn ervaringen en indrukken beschrijf.	
A2	Ik kan zinnen en de meest frequente woorden begrijpen die betrekking hebben op gebieden die van direct persoonlijk belang zijn (bijvoorbeeld basisinformatie over mezelf en mijn familie, winkelen, plaatselijke omgeving, werk). Ik kan de belangrijkste punten in korte, duidelijke eenvoudige boodschappen en aankondigingen volgen.	Ik kan zeer korte eenvoudige teksten lezen. Ik kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, folders, menu's en dienstregelingen en ik kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.	Ik kan een reeks uitdrukkingen en zinnen gebruiken om in eenvoudige bewoordingen mijn familie en andere mensen, leefomstandigheden, mijn opleiding en mijn huidige of meest recente baan te beschrijven.	Ik kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie over vertrouwde onderwerpen en activiteiten betreffen. Ik kan zeer korte sociale gesprekken aan, alhoewel ik gewoonlijk niet voldoende begrip om het gesprek zelfstandig gaande te houden.	Ik kan korte, eenvoudige notities en boodschappen opschrijven. Ik kan een zeer eenvoudige persoonlijke brief schrijven, bijvoorbeeld om iemand voor iets te bedanken.	
A1	Ik kan vertrouwde woorden en basiszinnen begrijpen die mezelf, mijn familie en directe concrete omgeving betreffen, wanneer de mensen langzaam en duidelijk spreken.	Ik kan vertrouwde namen, woorden en zeer eenvoudige zinnen begrijpen, bijvoorbeeld in mededelingen, op posters en in catalogi.	Ik kan eenvoudige uitdrukkingen en zinnen gebruiken om mijn woonomgeving en de mensen die ik ken, te beschrijven.	Ik kan deelnemen aan een eenvoudig gesprek, wanneer de gesprekspartner bereid is om zaken in een langzamer spreekt tempo te herhalen of opnieuw te formuleren en mij helpt bij het formuleren van wat ik probeer te zeggen. Ik kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden die een directe behoefte of zeer vertrouwde onderwerpen betreffen.	Ik kan een korte, eenvoudige ansichtkaart schrijven, bijvoorbeeld voor het zenden van vakantiegroeten. Ik kan op formulieren persoonlijke details invullen, bijvoorbeeld mijn naam, nationaliteit en adres noteren op een hotelinschrijvingsformulier.	

Het ERK in Nederland

Voor de taaldocent is er de laatste jaren een grote hoeveelheid lesideeën, toetsingsmogelijkheden en nuttige taaltaken ontstaan, gemaakt door bevlogen, creatieve collega-docenten en gedegen instituten als onder meer CPS, SLO en CITO.

Het Nederlandse Ministerie van Onderwijs (OCW) beschouwt het ERK al enkele jaren als de officiële maatstaf voor het in kaart brengen van taalvaardigheden in de moderne vreemde talen in Nederland. Ook voor de moedertaal – Nederlands – speelt het ERK bij OCW een centrale rol. De bedoeling is duidelijk: dit systeem van taalniveauschalen moet breed worden ingebed in het regulier voortgezet en middelbaar onderwijs.

Hoe goed spreekt iemand Duits, Spaans, Nederlands of Engels als vreemde of tweede taal? Op welk niveau kan men een verslag schrijven in zijn moedertaal? Onderwijsstelsels en lesprogramma's zijn overal weer anders en daardoor is een objectieve en transparante vergelijking van het taalvaardigheidsniveau nauwelijks mogelijk. Hoe weet je of het Duits dat een Fransman op de middelbare school in Frankrijk heeft leren spreken van vergelijkbaar niveau is met dat van een Nederlander die als eindcijfer een 7 heeft gehaald voor het VMBO examen Engels? Kan VWO examenkandidaat Sandra wel de verplichte Engelstalige studieboeken lezen in het eerste jaar van haar studie economie op de universiteit Leiden? Het ERK is ontworpen om dit soort vragen te kunnen beantwoorden. Het NRK is op basis van het ERK ontwikkeld, en heeft deels dezelfde globale doelstellingen. Het NRK is vooral ontstaan omdat er in Nederland grote zorgen zijn over de taalvaardigheid van de Nederlander.

Deze referentiekaders beschrijven wat men kan doen met een taal (bijvoorbeeld in staat zijn een eenvoudige e-mail te schrijven of een samenvatting te maken van een profielwerkstuk) en hoe goed en efficiënt men dit doet. In feite wordt zo de communicatieve competentie van de taalgebruiker beschreven.

Maatschappelijk gezien wordt het steeds belangrijker om op een eenduidige wijze aan te kunnen geven op welk niveau men een bepaalde taal beheerst. Voor internationale mobiliteit, studie, werk en vakantie in de 27 landen van de EU - waar maar liefst 21 officiële talen worden gesproken-, maar ook voor de dagelijkse communicatie in de eigen taal (denk aan functioneel Nederlands) is het vaak nuttig om te weten of men in de ERK schaal op bijvoorbeeld niveau A2 of B1 zit met een bepaalde vaardigheid.

Het ERK is de laatste jaren binnen en ook buiten Europa hét instrument geworden voor niveaus van taalbeheersing. Het wordt internationaal, politiek maar ook wetenschappelijk erkend. In Nederland is dit systeem al vanaf 2007 verplicht gekoppeld aan de kerndoelen en eindtermen van de moderne vreemde talen en aan Nederlands als tweede taal. Ook voor Nederlands als moedertaal is het ERK inmiddels uitgangspunt voor het taalonderwijs in het basisonderwijs, het voortgezetonderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs⁽¹⁾. Nu ook voor literatuur in het voortgezet onderwijs - voor het onderdeel literaire competentie en bij de specifieke literaire teksten zelf - gaat men uit van een directe koppeling aan het ERK basisschema.

Verwarrend

Het ERK (A1, A2, B1, enz) werd in het VMBO/MBO voor de invoering van het NRK in 2010 gebruikt om aan te geven wat een leerling moet beheersen om goed in de maatschappij te kunnen functioneren (zie *Leren, Loopbaan en burgerschap en Raamwerk Nederlands*). Het NRK is de basis voor de kerndoelen, tussendoelen en eindtermen voor Nederlands, ook in het basisonderwijs en het MBO. Het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (ERK) wordt nog steeds gebruikt in de *Wet Inburgering* die in Nederland sinds 2007 geldt. Inburgeringsplichtigen moeten sindsdien zorgen dat ze Nederlands leren spreken, lezen, schrijven en verstaan op A2-niveau.

Het ERK is flexibel genoeg om aan de behoeften van verschillende schooltypen, talen en didactische uitgangspunten tegemoet te komen. Het is een universeel, beschrijvend model dat de hele taalontwikkeling en beheersing van een taalgebruiker beschrijft. Voor de moedertaalniveaus A1 en A1+ schiet het NRK kader tekort. Om deze zeer basale niveaus bij Nederlands aan te geven kan men gebruik maken van het handige Diataal systeem (www.diataal.nl).

Enkele voordelen van het ERK voor het talenonderwijs in Nederland:

1 Onderlinge afstemming van de talen en coherent taalbeleid

Het ERK maakt het mogelijk om als talensecties over de grenzen van de eigen taal te kijken. Het systeem maakt duidelijk dat Nederlands en de moderne vreemde talen in wezen dezelfde functionele doelen nastreven, ook al zijn de uitgangspunten wezenlijk anders. De introductie van een algemeen maatschappelijk functioneel niveau voor Nederlands (*B1/2F*) en de realistisch haalbare eindniveaus voor de moderne vreemde talen vormt de basis voor taaloverleg en taalbeleid.

2 Methode ontwikkeling

Bij het plannen van cursussen en het ontwikkelen van lesmateriaal is het ERK een uitstekende leidraad. Alle mogelijke aspecten van taalbeheersing komen uitvoerig aan bod (zie de verschillende schema's op de NRK en ERK websites).

De uitgever en de leergangauteur weten welke concrete doelstellingen voor een bepaald beheersingsniveau nagestreefd moeten worden. Zo zal iemand op niveau A2 'korte, eenvoudige teksten moeten kunnen begrijpen over vertrouwde zaken van concrete aard, die zijn geschreven in veelgebruikte alledaagse of werkgebonden taal'.

3 Curriculumontwikkeling op school

Het ERK helpt bij het formuleren van taalbeleid, plannen van de leerstof, het kiezen van methodes die bij het beleid passen, leerstofindeling en niveautoetsing.

4 Afstemming toetsing en beoordeling

Men kan voor alle talen gezamenlijk afspreken hoe er wordt getoetst en hoe deze toetsen worden beoordeeld. Zie 'tip 3'. ERK beoordelingscriteria benadrukken wat de leerling wel kan, de concreet bereikte resultaten in plaats van (negatieve) tekortkomingen.

5 Doorgaande leerlijnen en samenhang

In de schoolloopbaan van elke leerling zitten vaak wat lastige 'drempels': overgangen tussen de verschillende schooltypen: basisschool, onderbouw, bovenbouw, vmbo, mbo, havo, vwo,

hbo, universiteit. Het ERK verschaft concrete informatie over de taalbeheersing van de leerling, informatie die van belang is voor de volgende schoolsoort en de volgende docent. Een taalpaspoort of vaardigheidscertificaten kunnen uitkomst bieden. Een school kan over een jaar of 2 (zie Masterplan ERK bij www.erk.nl) ook een digitale instaptoets afnemen, om zo te weten op welk ERK-niveau een nieuwe leerling of student zit.

6 Realistische en heldere ijkpunten voor de streefniveaus per taalvaardigheid

Ervaring en onderzoek moet uitwijzen wat er van een gemiddelde leerling/leerder verwacht mag worden. De ERK streefniveaus van enkele jaren geleden blijken achteraf vaak te hoog te zijn gesteld, zoals blijkt uit onderzoek en praktijk. Wat de moderne vreemde talen betreft zijn of worden deze streefniveaus soms naar beneden bijgesteld (nooit naar boven!). Het CITO speelt een belangrijke rol in dit ijkingsproces.

Bij Nederlands zit men aan het begin van de implementatie van het ERK en zie je dat daar net als eerder bij de vreemde talen de inschatting wat aan de hoge kant lijkt te zitten. Het C1 niveau, dat door de Commissie Meijerink voor VWO als examenniveau voor alle 5 vaardigheden is vastgesteld, is hoogstwaarschijnlijk een goed voorbeeld van een te hoge inschatting van wat de gemiddelde VWO'er aan kan, met name bij schrijven en spreken. Het C-niveau is namelijk eerder de uitzondering dan de regel bij deze vaardigheden.

Voor de receptieve vaardigheden - lezen en luisteren - is C1 voor de VWO examenkandidaten wellicht haalbaar (om te veel onvoldoendes te voorkomen moeten er denkt deze cursusleider ook wat B2+ opdrachten bij), maar voor spreken en schrijven kan men beter aansluiten bij de praktijk van het huidige VWO examen: B2+. Het ERK proces bij Nederlands als moedertaal op HAVO en VWO moet nog worden opgestart. Onderzoek en praktijk is er nog nauwelijks. Er moeten duidelijke voorbeelden per ERK niveau beschikbaar komen (een SLO taak) en het CITO zal net als bij de vreemde talen een gedegen koppelingsonderzoek moeten doen.

7 Inzicht in wat een leerling aan kan en hoe de leerling leert

Het ERK maakt het mogelijk om, bijvoorbeeld naast de reguliere repetities, proefwerken en overhoringen, ook toetsen af te nemen die meten of de leerling een bepaald ERK-niveau heeft. In het naderende ERK-tijdperk kan een docent zijn leerlingen een toets op maat voorleggen. Dat wil zeggen: elke leerling maakt een toets op zijn eigen niveau, of dat nu A2 is, B1 of B2. Docenten krijgen daarmee inzicht in het leerproces van hun leerlingen.

Gebruik van ERK-toetsing impliceert bovendien dat de voortgang van leerlingen, ongeacht het schooltype, in kaart gebracht kan worden. Zo kan Eileen, klas 3 vmbo-KB, tweetalig opgevoed in Engels en Nederlands, excelleren in een moderne vreemde taal. Terwijl Bas, klas 6 vwo, wiskundig begaafd, voor spreekvaardigheid Engels niet verder komt dan 'onder B1'. Als een leerling wil doorstromen binnen het voortgezet onderwijs of van het voortgezet onderwijs naar het beroepsonderwijs of hoger onderwijs, kan tevens op basis van ERK-toetsing vastgesteld worden of hij het vereiste taalniveau heeft. Werkgevers en vervolgoopleidingen, zowel in Nederland als daarbuiten, zijn steeds beter op de hoogte van de mogelijkheden van ERK toetsing om vast te stellen of iemand het gewenste taalniveau heeft.

8 Nadruk op wat de leerling wél kan

Het ERK maakt differentiatie in het taalonderwijs mogelijk. Hierdoor kunnen leerlingen onderwijs volgen op hun eigen taalniveau. Daarnaast kunnen leerlingen toetsen maken op hun eigen niveau. Cijfers voor repetities zeggen minder over wat een leerling kan dan ERK niveaus.

9 Verschillende ERK-niveaus geven een duidelijk beeld van wat de leerling kan

Het is mogelijk om de verschillende taalvaardigheden (lezen, luisteren, schrijven, interactie en presentatie) met toetsen van verschillende ERK-niveaus vast te stellen. Zo kan een leerling uit vwo 5 leesvaardigheid Duits op B1-niveau beheersen, maar voor schrijfvaardigheid Duits de beoordeling 'onder A2' behalen.

10 Certificering per vaardigheid

Zie www.cito.nl/ho/taalvaardigheid/eind_fr.htm

11 Schoolprofilering

Met NRK/ERK-toetsing kunnen scholen zich profileren met hogere gemiddelde eindniveaus en DTT scores. Voorwaarden zijn voldoende taaltijd, extra taallessen, extra formatie voor de talen en en versterkt taalonderwijs.

Ook hoger opgeleiden lezen meestal liever teksten op taalniveau B1 dan op taalniveau C1. Want een tekst op taalniveau B1 leest gemakkelijker en sneller.

Een C1 tekst:

"De voorbije jaren werd onze instelling geconfronteerd met een toenemend aantal klachten inzake het verlies van oormerken."

Een B1 tekst:

"Koeien verliezen vaak hun oormerken. Wij krijgen daar de laatste jaren steeds meer klachten over."

En wat voor ERK/NRK niveau heeft deze tekst?

Ik vind u allen, lingobassoes, tekstjockeys en ja, ook lingofreaks echt de bom. Ik wens u een baas en baggervet congres toe. Ik hoop dat u topetehama veel zult kwatten en goed zult kwatten en daarmee loswijdig de grenzen van uw eigen kennis en gedachten opzoekt. Dank u wel..... of misschien moet ik zeggen: latex!

Prinses Laurentien in een toespraak van bij de opening van het Onze Taal-congres in Utrecht, 21 november 2009

Bandbreedte

Een referentiekader niveau (bijvoorbeeld A2) vertegenwoordigt een bepaalde ruimte aan taaltijd en inspanning. De *bandbreedte* van niveaus is de ruimte tussen het begin van een zogenoemd 'basisniveau' (zoals A2, B1 of B2) en het einde van de 'plusniveaus' (bijvoorbeeld A2+, B1+, B2+).

A2	A2+
B1	B1+
B2	B2+

Hoe hoger het niveau, hoe groter het verschil in inspanning/taaltijd tussen het begin en het einde van dat niveau. Het kost misschien 160 uur aan taaltijd om voor Engels of Duits niveau A2 te halen, bovenop de taaltijd die al nodig was voor niveau A1. Maar om na A2 op niveau B1 te komen kost het zeker nog ruim 300 uur aan inspanning (taaltijd). Voor niveau B2 is misschien wel 600 uur nodig (gesteld dat de taalleerder het aangeboren taalvermogen bezit om dit niveau te kunnen halen).

In het B1 niveau is er dus een enorm verschil in communicatieve competentie tussen iemand die net op B1 niveau presteert en iemand die aan het einde van B1+ (dus tegen maar nog niet helemaal op niveau B2) zit. De *bandbreedte* van een niveau is van groot belang, omdat het duidelijk maakt dat er een hoeveelheid inspanning en taaltijd geïnvesteerd moet worden om verder te komen. In termen van inspanning kan je denken aan zeker enkele honderden uren taaltijd tussen het begin en het einde van B1. Voor niveau B2 is de bandbreedte in taaltijd gemeten veel groter. Het kost zeker twee keer zo veel tijd om lezen of schrijven op dit niveau te leren beheersen. Maar nog belangrijker is het om te weten dat veel mensen niet in staat zijn om alle vaardigheden op B2 niveau te beheersen, niet in de moedertaal en dus zeker niet in een vreemde taal.

Wat is het inhoudelijk verschil tussen A2 en A2+? Dit schema voor spreken maakt de bandbreedte binnen A2 duidelijk:

A2	A2+
<p>Sociale functies en transacties:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eenvoudige alledaagse beleefdheidsvormen gebruiken om mensen te begroeten, aan te spreken en te vragen hoe zij het maken; - reageren op nieuws; - zeer korte sociale gesprekken voeren; - vragen stellen en beantwoorden over werk/vrije tijd; - uitnodigingen doen en beantwoorden; - bespreken wat men gaat doen, waar men naartoe gaat en een ontmoeting afspreken; - aanbiedingen doen en aanvaarden; - eenvoudige transacties in winkels doen; - eenvoudige inlichtingen vragen, bijvoorbeeld over openbaar vervoer; - alledaagse producten en diensten vragen/leveren; - de weg vragen en wijzen. 	<p>Zeer goede A2-prestatie, dat wil zeggen <i>Meer actieve deelname</i> aan gesprekken met enige hulp en zekere beperkingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eenvoudige face-to-face gesprekken beginnen gaande houden en beëindigen; - redelijk gemakkelijk communiceren in gestructureerde situaties; - ideeën/informatie uitwisselen over vertrouwde onderwerpen in voorspelbare alledaagse situaties, mits de gesprekspartner indien nodig helpt; <p><i>Meer mogelijkheden om een monoloog te voeren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - alledaagse aspecten van zijn omgeving beschrijven; - in eenvoudige bewoordingen uitdrukken hoe hij zich voelt; - korte, elementaire beschrijvingen geven van gebeurtenissen, activiteiten, huisdieren, bezittingen.

Taalgrenzen

Bij het vaststellen van realistische streefniveaus voor Nederlands als moedertaal moet nog veel onderzoek plaatsvinden, maar de eerste indicaties geven aan dat het B spectrum voor de meeste onderwijs soorten (vmbo, mbo, havo, schrijven en misschien spreken bij vwo) het uitgangspunt moet zijn.

Het gewone, dagelijks leven in welke moedertaal dan ook speelt zich voor de meeste mensen af in het zeer brede B spectrum (B1 en B2). Uit onderzoek bij Nederlands* blijkt dat moedertaalsprekers voor vaardigheden als lezen, luisteren en spreken waarschijnlijk op niveau B1 of B2 de taal gebruiken. Niveau B1 voor schrijven wordt door lang niet alle moedertaalsprekers ooit gehaald, en dat betekent dat veel allochtone en autochtone mensen levenslang als functioneel analfabeet (=laaggeletterd) worden geklassificeerd. Als deze begrenzings bij de moedertaal gelden, heeft dit natuurlijk gevolgen voor de inschattingen van de uiteindelijk te behalen vaardigheidsniveaus voor Nederlands als tweede taal en voor de vreemde talen in het voortgezet onderwijs.

Dat de gemiddelde Nederlander zijn eigen taal op C1 niveau niet vlot kan lezen of goed kan begrijpen is *niet* bijzonder of zorgwekkend. Het dagelijks leven speelt zich voornamelijk af in het B spectrum. Betrekkelijk weinig mensen komen dagelijks C1 (laat staan C2) lees- en luisterteksten tegen. De uitzonderingen zijn de mensen die bijvoorbeeld de culturele of wetenschappelijke bijlagen van het NRC regelmatig lezen of naar het radioprogramma *Kunststof* luisteren. Ook wetenschappelijke en specialistische teksten kennen een beperkt publiek.

Toepassing van het ERK op het moedertaalonderwijs roept een aantal belangrijke onderzoeksvragen op. Om maar een paar te noemen:

- *Wat is het moedertaalniveau per vaardigheid van de gemiddelde autochtone Nederlander, in termen van het ERK?*
- *Voor wie is niveau C1 en C2 nuttig en haalbaar?*
- *Zijn er mensen, afgezien van verslaggevers, recensenten van de 'betere' bladen en wetenschappelijk onderzoekers die wel eens een verslag moeten schrijven op C1 of C2 niveau in de eigen taal?*
- *Is er per individu een bovengrens aan wat men met taal kan doen, een natuurlijke taalniveaubegrenzer (aanleg, capaciteit) die voor iedereen weer anders is?*
- *Is er, net als bij zwemmen, schaken, piano spelen en voetballen, een professioneel of intellectueel niveau, voor taal het C niveau, dat voor de meeste mensen niet noodzakelijk en/of haalbaar is?*
- *Is het realistisch om bij Nederlands voor alle VWOers het C1/4F niveau aan te houden als examenniveau?*

ERK en NRK: overeenkomsten en verschillen

Niveauvergelijking Referentiekader - Raamwerk Nederlands

Niveaus in <i>Over de drempels met taal</i>		1F	2F	3F	4F	
ERK niveaus <i>Raamwerk Nederlands</i> en MVT	A1	A2	B1	B2	C1	C2

Er wordt in *Over de drempels met taal* onderscheid gemaakt tussen het fundamentele niveau (1F t/m 4F) en het streef niveau (1S t/m 4S). Voor de moderne vreemde talen bestaat al langer het ERK (Europees referentiekader - in het Engels *CEF* Common European Framework) waarin men 6 algemene niveaus onderscheidt:

- beginnend taalgebruiker (A1 en A2)
- onafhankelijk taalgebruiker (B1 en B2) en
- vaardig taalgebruiker (C1 en C2)

Het ERK bevat schalen voor die zes niveaus met descriptoren (ofwel can-do-statements) voor de 5 vaardigheden Gesprekken voeren, Spreken, Luisteren, Lezen en Schrijven. Ook bevat het schalen met descriptoren op de zes niveaus voor 'subvaardigheden' als bijvoorbeeld correspondentie lezen en een publiek toespreken.

Er zijn in Nederland al heel wat ERK niveauvoorbeelden verzameld voor de moderne talen en Fries in het basisonderwijs, voor Nederlands als tweede taal en Fries in voortgezet onderwijs en voor moderne talen en Nederlands als tweede taal in beroepsonderwijs en volwasseneneducatie. Daarnaast bevat het ERK wetenschappelijk gevalideerde schalen met descriptoren voor 'kenmerken en strategieën' van de taalgebruiker. Op basis van deze gegevens zijn bijvoorbeeld de toelichtingen geschreven bij de versies van het Europees taalportfolio voor Nederlands als tweede taal en Fries. Deze 'kenmerkenschalen' vormen een belangrijk instrument bij het beoordelen van leerling-prestaties en het formuleren van passende opdrachten.

Keuze voor ERK ipv het NRK

Maar met de komst van *Over de drempels met taal* zijn er nu twee niveaubeschrijvingen voor taalbeheersing bij Nederlands als moedertaal. Dat maakt de discussie er niet makkelijker op. De moderne vreemde talen en NT2 hebben sowieso met het ERK te maken. Het *Raamwerk Nederlands voor (v)mbo*, en allerlei onderzoeken - ook zeer recente - maken ook gebruik van de ERK niveauaanduidingen. Helaas heeft de *Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen* (commissie Meijerink) besloten andere aanduidingen te gebruiken voor precies hetzelfde niveau.

In dit boek wordt doorgaans uitgegaan van de niveuaanduidingen van het ERK: A1 tot en met C2. Maar ook 1F 2F, 3F 4F worden soms gebruikt.

Je kunt alles op taalniveau B1 schrijven. De voorwaarden van een beleggingshypotheek. Bijsluiters bij medicijnen. Formulieren van de overheid. Juridische teksten. Taalbeleid. Alles.

Achtergronden van de invoering van de referentiekaders bij Nederlands.

1 CINOP ontwierp in het kader van het 'Aanvalsplan laaggeletterdheid' een *Raamwerk Nederlands voor (v)mbo* dat is gebaseerd op de vier middelste van de zes niveaus van het ERK.

2 De Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Rekenen en Taal heeft beschrijvingen taalvaardigheid Nederlands ontwikkeld voor vier onderwijsniveaus lopend van primair onderwijs tot vwo en deze gepubliceerd in *Over de drempels met taal en rekenen*. De Expertgroep heeft zich daarbij voor een belangrijk deel gebaseerd op het eerder genoemde *Raamwerk Nederlands voor (v)mbo*, maar onder andere ook rekening gehouden met de huidige examenprogramma's.

De nieuwe niveaubeschrijvingen zijn beide gebaseerd op de vier tussenliggende niveaus van het ERK. De nieuwe niveaubeschrijvingen van de Expertgroep zijn nog niet gevalideerd. Er heeft geen onderzoek plaatsgevonden dat de waarde heeft vastgesteld van de nieuwe beschrijvingen voor de diverse niveaus, zoals dat wel voor de schalen van het ERK is gebeurd.

De procedure van de Raad van Europa schrijft gebruik van ERK-schalen voor. Hoewel het ERK gemaakt is om de communicatie over het niveau van taalbeheersing van vreemde talen tussen de landen in de EG mogelijk te maken, lijken de niveaubeschrijvingen van het ERK ook geschikt voor de beschrijving van het beheersingsniveau van de moedertaal.

In het ERK wordt ervan uitgegaan dat het hoogst bereikbare niveau (C2) het niveau is van een moedertaalspreker met een academische opleiding. Hier wordt het beheersingsniveau van een vreemde taal beschreven in termen van de beheersing van de moedertaal. Als dat voor de beschrijving van het C2-niveau geldt, waarom zou dat niet gelden voor de andere niveaus? Dat men van dezelfde niveaubeschrijvingen uitgaan, betekent niet dat het moedertaalonderwijs en het vreemdetalenonderwijs aan elkaar gelijk worden gesteld. Het hanteren van dezelfde niveaus wil niets zeggen over het moment waarop taalleerders dat niveau zouden (kunnen) bereiken, of over de weg die een taalleerder moet afleggen om een bepaald niveau te bereiken.

Tweede en Eerste Kamer aanvaarden NRK

In het voorjaar van 2010 is het wetsvoorstel ‘Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen’ aangenomen door de Tweede Kamer en de Eerste Kamer. Zij hebben het wetsvoorstel als hamerstuk afgedaan. Een hamerstuk is een wetsvoorstel waarover niemand het woord wenst te voeren en dat zonder stemming door de Kamer wordt aanvaard.

Alle fracties spraken positief tot lovend over het wetsvoorstel dat eerder al als ‘niet-controversieel’ was aangemerkt. Het wetsvoorstel werd gezien als het meest aansprekende en belangrijkste in deze periode en een belangrijke voorwaarde voor structurele verbeteringen van de taal- en rekenprestaties. Het wetsvoorstel beschrijft in een referentiekader wat leerlingen op verschillende momenten in hun schoolloopbaan op het gebied van taal en rekenen moeten kennen en kunnen. Daarmee is het een leidraad voor scholen, docenten en onderwijsprogramma’s in het primair, voortgezet, speciaal en middelbaar beroepsonderwijs en vormt het de basis voor doorlopende leerlijnen taal en rekenen.

Specifieke aandacht werd door de woordvoerders gevraagd voor het invoeringsproces, de haalbaarheid voor bepaalde groepen leerlingen, de relatie tot de vrijheid van inrichting van het onderwijs, de werkdruk voor vooral docenten, een mogelijk neveneffect van een afrekencultuur en de positie van de rekentoets in het vmbo. De bewindspersonen konden de zorgen hierbij van de woordvoerders wegnemen, ondermeer door toe te zeggen dat de kamer elk jaar een voortgangsrapportage ontvangt waarmee het proces zo nodig bijgesteld kan worden.

De basis van deze wets vormt het referentiekader. Hierin staat beschreven wat kinderen op verschillende momenten in hun schoolloopbaan op het gebied van taal en rekenen moeten kennen en kunnen. Daarmee wordt het referentiekader een leidraad voor scholen, docenten en onderwijsprogramma’s in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs.

Dit wetsvoorstel verplicht scholen voor basisonderwijs en speciaal onderwijs tot het verzamelen en overdragen van gegevens over prestaties van leerlingen op het gebied van de Nederlandse taal en het rekenen, en regelt dat de referentieniveaus doorwerken in de examenprogramma’s (VO) en eindtermen (MBO).

In de wet op het voortgezet onderwijs wordt geregeld dat bij de vaststelling van de Nederlandse taal respectievelijk Nederlandse taal en literatuur de referentieniveaus in acht worden genomen (artikel 29, vierde lid, WVO). De examenprogramma’s richten zich op leerlingen die in het volgende schooljaar instromen in de bovenbouw van het VO.

HOOFDSTUK 4

Kernvakken Nederlands en Engels, verdieping

Tussendoelen (TD's) voor beginners

Er zijn tussendoelen voor de kernvakken van de onderbouw, en dus ook voor Engels.

Deze doelen zijn onderdeel van een wetsvoorstel en vormen de basis voor de voorgenomen tussentoetsing en het leerlingvolgsysteem.

Voor het kernvak Engels zijn de doelen gebaseerd op het ERK. Voor zowel de onderbouw als de bovenbouw zijn ze belangrijk. Ze markeren namelijk het eindniveau van de onderbouw en het beginniveau van de bovenbouw.

Deze doelen zijn trouwens niet hetzelfde als de meer richtinggevende en zeer algemene kerndoelen van de onderbouw of de eindtermen van het examen.

De tussendoelen voor vmbo zijn voor einde leerjaar 2, de periode waarin de tussentoets plaats moet vinden. Voorhavo/vwo is dat einde leerjaar 3.

Belangrijke punten

- 1 Er zijn tussendoelen voor de kernvakken Nederlands, Engels en wiskunde/rekenen.
- 2 Deze doelen voor Engels zijn gebaseerd op het ERK.
- 3 Ze zijn voor Engels in de onderbouw en de bovenbouw belangrijk.
- 4 De doelen zijn de basis voor de DTT (tussentoetsing), maar ook van belang voor het leerlingvolgsysteem.
- 5 De doelen markeren per schooltype het beginniveau van de bovenbouw.
- 6 De doelen zijn afgeleid van het eindexamenniveau.
- 7 Scholen kunnen deze doelen opnemen in het vakleerplan.
- 8 De tussendoelen voor vmbo en voor havo/vwo zijn wat betreft niveau heel verschillend

Kernvaktoetsing voor beginners

Scholen moeten vanaf 2014-15 diagnostische tussentijdse toetsen afnemen. In het wetsvoorstel van OCW staat, onder veel meer:

- 1 De toets meet kennis en vaardigheden op het terrein van de doorstroomrelevante vakken Nederlandse taal, Engelse taal en wiskunde, en op het terrein van rekenen.
- 2 Het betreft landelijke diagnostische tussentijdse toetsen aan het einde van de onderbouw in het VO (2 vmbo en 3 havo/vwo) voor de vakken Nederlands, Engels, Wiskunde/rekenen.
- 3 De tussentoets is primair diagnostisch van aard.
- 4 Het gaat om inzicht krijgen in waar een leerling staat op weg naar het examen en op welke punten een leerling zich nog kan verbeteren/verdiepen.
- 5 De toets wordt op verschillende niveaus aangeboden, met overlap tussen aangrenzende niveaus.
- 6 Als basis voor de toetsen zijn er tussendoelen op verschillende beheersingsniveaus.
- 7 De toets wordt door de minister ter beschikking gesteld aan alle scholen.
- 8 De te toetsen vaardigheden staan nog niet vast en worden bij Algemene Maatregel van Bestuur geregeld.
- 9 Wat wel duidelijk is: een selectie uit de tussendoelen wordt getoetst.
- 10 Wat ook duidelijk is: de organisatie van de toetsen verloopt min of meer zoals bij de centrale examens.

Het College voor Toetsen en Examens heeft hierbij een aantal belangrijke taken. Zij regelen namelijk:

- 1 tijdsduur en aard van de toets
- 2 wijze waarop en periode waarbinnen de toets wordt afgenomen
- 3 toegestane hulpmiddelen
- 4 toetswijzers
- 5 laten maken (ontwerpen) van de opgaven en het vaststellen daarvan
- 6 beoordelingsnormen
- 7 bijbehorende scores

Teaching to the test is a no-no

Teaching to the test ontstaat als de scholen zich bewust of onbewust richten op de specifieke inhoud van de toets. Extra aandacht voor bepaalde kennis en vaardigheden (bijvoorbeeld door het vaak herhalen van dezelfde lesstof of het beperken van de lesstof tot hetgeen in de toetsen is opgenomen is op zich geen bezwaar) mits dit niet leidt tot een beperking van het onderwijsaanbod. Scholen hebben een eigen verantwoordelijkheid om teaching to the test tegen te gaan.

Achtergrondinformatie diagnostische tussentijdse toets

Bron: Concept wetsvoorstel mbt kernvakken (OCW, maart 2012). Hier en daar is de tekst wat ingekort en bewerkt.

Voor Nederlands, Engels en wiskunde/rekenen worden de volgende ijkpunten tijdens de schoolloopbaan vastgelegd:

- a) de centrale eindtoets aan het einde van het primair onderwijs;
- b) de diagnostische tussentijdse toets aan het einde van de onderbouw van het voortgezet onderwijs, die dient als tussenmeting (is een leerling op de goede weg?), en
- c) het eindexamen, dat als eindmeting het VO afsluit en bij voldoende resultaat toegang verschaft tot vervolgonderwijs.

Wat is de diagnostische tussentijdse toets?

Het gaat hierbij om een landelijke toetsing aan het einde van de onderbouw. In de praktijk betekent dit een afnamemoment in het tweede leerjaar voor het vmbo en in het derde leerjaar voor het havo en vwo. Deze keuze heeft als achterliggende gedachte dat in het derde leerjaar vmbo en het vierde leerjaar havo en vwo de leerlingen al gaan toewerken naar de examens.

Met de vast te stellen tussendoelen en de diagnostische tussentijdse toets zal bij deze praktijk worden aangesloten. Door het beschrijven van heldere kaders in de doorlopende leerlijnen, het referentiekader voor taal en rekenen en door het opstellen van tussendoelen, afgeleid van onder andere de eindtermen oftewel exameneisen, wordt duidelijker zichtbaar waar zowel leerling, leraar als school naartoe moeten werken. De verwachting is dat hiermee ook de overgang naar de bovenbouwperiode minder groot zal zijn.

De toets gaat over de vakken Nederlands, Engels en wiskunde/rekenen. Deze vakken zijn voor alle leerlingen belangrijk voor succesvolle doorstroom naar het vervolgonderwijs én om andere vakken in het voortgezet onderwijs goed te kunnen volgen. Het belang van goede prestaties voor deze vakken is de laatste jaren in het onderwijsbeleid ondermeer tot uitdrukking gekomen in extra aandacht voor taal en rekenen, in aanscherping van de slaag-zakregeling en in de introductie van de rekentoets.

De diagnostische tussentijdse toets, samengevat

1. **Doel: een diagnostisch instrument** voor docent, leerling en ook de ouder om inzicht te krijgen in het niveau van de leerling halverwege de schoolloopbaan. De tussentijdse toets maakt het mogelijk om tussentijds te meten of docent en leerling op de goede weg zijn naar het eindexamen. Zij is diagnostisch van aard. Dit betekent dat de toets er op gericht is, ten behoeve van de docent zoveel mogelijk informatie te vergaren over de prestaties van de leerling, opdat de docent gericht actie kan ondernemen voor verbetering en maatwerk, zoals bijvoorbeeld verrijking voor excellente leerlingen.

2. **Doel: benchmarking** door scholen zelf; tussentijdsetoetsing is in de eerste plaats bedoeld om leerlingen beter te laten presteren. De informatie die scholen en leraren hierdoor verkrijgen, kunnen zij echter ook zelf benutten om in beeld te brengen hoe goed hun leerlingen en zichzelf presteren in vergelijking met leerlingen van andere scholen en hun leraren. Slagen zij erin bij leerlingen ‘het beste eruit te halen’? Het gaat hier om niet-openbare, schooleigen informatie. Scholen kunnen wel hun eigen resultaten afzetten tegen het gemiddelde van vergelijkbare groepen scholen. Scholen kunnen er ook voor kiezen hun eigen resultaten openbaar te maken via de mogelijkheden die “Vensters voor Verantwoording” biedt. Dan kunnen zij meer gedetailleerde resultaten vergelijken met die van andere individuele scholen.
3. **Doel: jaarlijkse indicatie op stelselniveau** van het niveau van het onderwijs aan het einde van de onderbouw van het voortgezet onderwijs. *Door informatie over de leerprestaties, verkregen door de jaarlijkse landelijke toets aan het eind van de onderbouw te aggregeren op stelselniveau, ontstaat zicht op het functioneren van het stelsel als geheel.** Ook kunnen scholen deze informatie benutten voor benchmarking, door hun eigen informatie te vergelijken met het landelijke beeld.

* Ja, dit staat er echt!

4. Inhoud van de toets/tussendoelen

De tussendoelen zijn de basis van de DTT. Deze doelen zijn geformuleerd op diverse beheersingsniveaus (vmbo bb, kb, gl-tl, havo en vwo, zodat de inhoud van de toets voor iedere leerling een gepaste uitdaging biedt) en vormen de basis voor de diagnostische tussentijdse toets aan het eind van de onderbouw. De tussendoelen worden geënt op de kerndoelen van de onderbouw, de referentieniveaus, de eindtermen en voor Engels op het Europees Referentiekader (ERK).

Zowel op de scholen als binnen leermethodes worden leerlijnen, leerroutes en dus ook tussentijdse leerdoelen geformuleerd, uitgewerkt en nagestreefd. Daartoe zullen verschillende wegen bewandeld worden. De keuze daarvoor is aan de school, de docenten en de methodemakers.

5. Relatie diagnostische tussentijdse toets en leerlingvolgsysteem

De verplichting van een DTT en het gebruik van het leerlingvolgsysteem zijn nauw met elkaar verbonden. Dat is niet voor niets. Zij zijn beide belangrijke instrumenten voor het realiseren van een cultuur van opbrengstgericht werken in het voortgezet onderwijs. De diagnostische tussentijdse toets kan worden gezien als een foto (momentopname), terwijl een leerlingvolgsysteem kan worden gezien als film. De diagnostische tussentijdse toets en bijbehorende tussendoelen zijn een richtpunt voor de onderbouw. Het geeft het kennisniveau van een leerling aan op één bepaald moment. Het leerlingvolgsysteem geeft zicht op en inzicht in de leervordering van een leerling over een langere periode.

6. Pilots diagnostische tussentijdse toets

Met het oog op invoeringsjaar 2014-2015 is Cito in opdracht van CvE gestart met de voorbereiding voor de ontwikkeling van de DTT. Een uitgebreide try-out zal in 2013 worden uitgevoerd. Na de evaluatie in 2013 zal eind schooljaar 2013-2014 een uitgebreide en representatieve pretesting plaatsvinden, maar dat hoeft niet bij alle scholen en leerlingen.

Leerlingvolgsysteem voor beginners

- 1 Scholen moeten vanaf 2014-15 een leerlingvolgsysteem (LVS) gebruiken.
- 2 Het gaat om de vorderingen op kennis en vaardigheden van de leerling.
- 3 De school moet dit doen voor Nederlands, Engels en wiskunde /rekenen met behulp van toetsen.
- 4 De verplichting geldt voor de eerste twee jaren van het vmbo en de eerste drie jaren van havo/vwo.
- 5 De school moet zelf een LVS kiezen. De inrichting ervan is een zaak van de school.
- 6 De inspectie zal erop toezien dat scholen de beschikbare data registreren en vooral ook systematisch gebruiken bij opbrengstgericht werken.
- 7 Het systeem kan ook voor andere vakken worden gebruikt.
- 8 Relatie LVS en tussendoelen
- 9 Scholen zijn dus vanaf schooljaar 2014-15 verplicht om met een leerlingvolgsysteem te werken. De tussendoelen voor de onderbouw geven houvast voor Nederlands, Engels en wiskunde /rekenen.

Wat betekent dit voor het vak Engels?

- a. Het LVS vanaf leerjaar 1 opnemen in het vakleerplan.
- b. Leerlingen een instaptoets/nulmeting geven voor de herfstvakantie van leerjaar 1.
- c. Systematisch een aantal keren toetsen hoe de leerling er voor staat bij de verschillende vaardigheden.
- d. Goed afstemmen met Nederlands, want die moet dit ook doen. Niet allebei het wiel uitvinden!

Wat biedt de markt?

Er zijn 4 toetsenmakers die iets diagnostische toetsen voor o.a. Engels maken.

CITO, met het *Volgsysteem 0-3*, al een aantal jaren een kant en klaar product voor alle schooltypes. Diataal presenteert zich nu ook als volwaardig LVS, met toetsen voor taal, Engels en rekenen. Bureau ICE maakt ook digitale toetsen voor Nederlands en Engels, maar ook voor Duits en Frans.

Uitgeverij Deviant, heeft de mbo *rapportagemodule Studiemeter*. Deze wordt veel in het vmbo gebruikt.

Diataal Volgstelsysteem

Tekst van Diataal, december 2012

Diataal is vanaf 2013-14 een compleet leerlingvolgstelsysteem met toetsen voor Nederlands (taalverzorging, begrippeend lezen, luisteren en woordenschat), Engels (begrippeend lezen en woordenschat) en rekenen. De leerlingen kunnen worden gevolgd vanaf de bovenbouw van het primair onderwijs tot en met het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs op alle onderwijsniveaus. De volgsystemen voor PO en VO zijn los verkrijgbaar. Scholen kunnen ook zelf bepalen welke (deel)toetsen ze willen afnemen.

Diataal is door de computerafname en –verwerking een leerling- en docentvriendelijk toetsinstrument. De toetsresultaten zijn meteen beschikbaar en daardoor is het zeer goed in te zetten bij opbrengstgericht werken. Daarnaast is Diataal diagnostisch: de problemen van zwakke leerlingen worden indicatief in kaart gebracht. Dat levert aanwijzingen voor een gerichte aanpak op.

Screenen en volgen

Met Diataal kunt u uw leerlingen eenmalig screenen – dat gebeurt meestal aan het begin van het eerste leerjaar van het voortgezet onderwijs- maar u kunt ze ook volgen in achtereenvolgende leerjaren zodat u hun vorderingen kunt volgen.

Voor leerjaar 1 van het voortgezet onderwijs is er een toets voor het begin (versie A) en voor het einde van het schooljaar (versie B). Voor de andere leerjaren zijn er alleen toetsen voor het midden (groep 6, 7 en 8) of het einde (leerjaar 2 en 3).

In het volgende overzicht wordt dit schematisch weergegeven:

Primair Onderwijs	Voortgezet Onderwijs
Groep 6: Diatekst 6 (midden) Diawoord 6 (midden)	Leerjaar 1: Diatekst 1A (begin) Diatekst 1B (eind) Diawoord 1A (begin) Diawoord 1B (eind) Diafoon
Groep 7: Diatekst 7 (midden) Diawoord 7 (midden)	
Groep 8: Diatekst 8 (midden) Diawoord 8 (midden)	Leerjaar 2: Diatekst 2 (eind) Diawoord 2 (eind)
	Leerjaar 3: Diatekst 3 (eind)
	Leerjaar 4: Diatekst Nederlands (ovb)

Cito Volgstelsysteem

Tekst van CITO, 2012

Toets 0, Toets 1, Toets 2 en Toets 3

brengen op vier momenten het niveau en de voortgang van uw leerlingen in beeld.

- aan het begin van de eerste klas
- aan het einde van de eerste klas
- aan het einde van de tweede klas
- aan het einde van de derde klas

Waarvoor zijn de toetsen te gebruiken?

- Instrument voor bepalen niveau leerlingen op een aantal kernvaardigheden
- Determineren
- Het volgen van deze leerlingen over drie leerjaren
- Kwaliteitsbewaking onderwijs
- Referentieniveaus in beeld

Toelichting

Toets 0 t/m 3 maakt deel uit van het Cito Volgstelsysteem voortgezet onderwijs. Met de toetsen meet u de prestaties van uw leerlingen op kernvaardigheden vanaf de brugklas tot en met de derde klas. Zo weet u wat het niveau is van uw leerlingen en of ze vooruitgaan. De resultaten van uw leerlingen kunt u vergelijken met landelijke normen. De toetsen voor de onderbouw zijn onmisbare instrumenten om de kwaliteit van uw onderwijs in kaart te brengen, de prestaties van uw leerlingen te volgen en onderwijskundige beslissingen te ondersteunen.

Totaalpakket

In het Cito Volgstelsysteem voortgezet onderwijs zijn voor de onderbouw de volgende toetsen opgenomen:

Toets 0 Met deze toets bepaalt u het niveau van uw leerlingen. Het is een beginmeting voor het volgen van uw leerlingen in het voortgezet onderwijs. Daarnaast geven de rapportages een indicatie van de referentieniveaus taal en rekenen.

Toets 1, Toets 2 en Toets 3 (Vernieuwd) Met deze toetsen ziet u of de leerlingen op het vereiste niveau blijven en hoe hun voortgang is vergeleken met de gemiddelde voortgang in verschillende schooltypen. Ook bij de vernieuwde Toets 1 en Toets 2 geven we een indicatie van de referentieniveaus taal en rekenen.

Dyslectische leerlingen Er zijn ook ingesproken versies van bovenstaande toetsen beschikbaar voor alle niveaus. Daarnaast kunt u voor deze toetsen vergrote toetsboekjes bestellen.

Studeon Studeon is ondersteunend materiaal voor de begeleiding en advisering. Het pakket helpt u een beeld te krijgen van het sociaal-emotioneel functioneren van uw

leerlingen, hun welbevinden op school en van hun studiehouding in de eerste twee klassen.

Intelligentietest (Nieuw) De intelligentietest is een aanvulling op Toets 0 t/m 3 voor de leerjaren 1 tot en met 3. Het meet de algemene intelligentie van iedere leerling. De resultaten helpen u bij het bepalen van het meest geschikte schoolniveau. De test geeft u meer inzicht in wat iedere leerling in potentie kan: presteert hij in overeenstemming met zijn intellectuele capaciteiten? Op deze manier brengt u alle onderpresterende leerlingen goed in beeld.

Zonder pretest geen toetsen

Er moeten heel wat stappen gezet worden voordat er een goede toets ligt. Zonder pretest, ook wel proefafname genoemd, kunnen wij geen betrouwbare toets samenstellen. Daarom hebben wij uw hulp nodig en vragen wij u regelmatig om mee te doen aan zo'n pretest. In de Flyer Doe mee aan de pretest van Cito leest u meer over de achtergrond van een pretest.

Hieronder enkele voorbeelden van Cito LVS rapportage

Niveaurapportage leerling

Toets 0 vmbo-kb/gt

Rapportage : 10-2010
 Cito-nr : 99981
 School : Cito School 2
 Plaats : Cito City
 Naam : AkxQPnZwqX6903267, 6903267
 Nummer : -106089
 Klas : A
 Niveau : GT (zoals ingevuld op het antwoordblad)
 Geboortedatum : 12-4-1997

Voortgezet onderwijs | Cito Volgstelsysteem

Onderdeel	Aantal opgaven	Aantal goed	Vaard. score	Percentiel	BB					KB					GT					Havo								
					0	20	40	60	80	100	0	20	40	60	80	100	0	20	40	60	80	100	0	20	40	60	80	100
Taalverzorging	60	33	202	77	---	---	---	---	X	---	57	---	---	X	---	---	36	---	X	---	---	---	10	X	---	---	---	---
- Werkwoordspelling	20	9	202	75	---	---	---	X	---	---	58	---	---	X	---	---	41	---	X	---	---	---	17	X	---	---	---	---
- Niet-werkwoordspelling	20	16	221	95	---	---	---	---	X	---	88	---	---	---	X	---	77	---	---	---	X	---	51	---	---	X	---	---
- Grammatica	20	8	190	55	---	---	X	---	---	---	34	---	X	---	---	---	19	X	---	---	---	---	4	X	---	---	---	---
Ned. leesvaardigheid	50	36	217	94	---	---	---	---	X	---	87	---	---	---	X	---	76	---	---	---	X	---	41	---	X	---	---	---
Ned. woordenschat	50	38	221	69	---	---	---	X	---	---	62	---	---	X	---	---	45	---	X	---	---	---	19	X	---	---	---	---
Eng. leesvaardigheid	30	27	235	97	---	---	---	---	X	---	97	---	---	---	X	---	88	---	---	---	X	---	73	---	---	X	---	---
Eng. Woordenschat	40	38	256	99	---	---	---	---	X	---	98	---	---	---	X	---	93	---	---	---	X	---	84	---	---	X	---	---
Rekenen/wiskunde	68	52	236	99	---	---	---	---	X	---	95	---	---	---	X	---	85	---	---	---	X	---	65	---	---	X	---	---
- Meten en meetkunde	17	13	236	98	---	---	---	---	X	---	95	---	---	---	X	---	86	---	---	---	X	---	70	---	---	X	---	---
- Verbanden	17	13	253	100	---	---	---	---	X	---	99	---	---	---	X	---	96	---	---	---	X	---	89	---	---	X	---	---
- Getallen	17	13	229	96	---	---	---	---	X	---	90	---	---	---	X	---	75	---	---	---	X	---	56	---	---	X	---	---
- Verhoudingen	17	13	229	97	---	---	---	---	X	---	90	---	---	---	X	---	75	---	---	---	X	---	56	---	---	X	---	---
Totaal Toets 0	198	153		99	---	---	---	---	X	---	97	---	---	---	X	---	88	---	---	---	X	---	55	---	---	X	---	---

Groepsoverzicht vaardigheidsscores

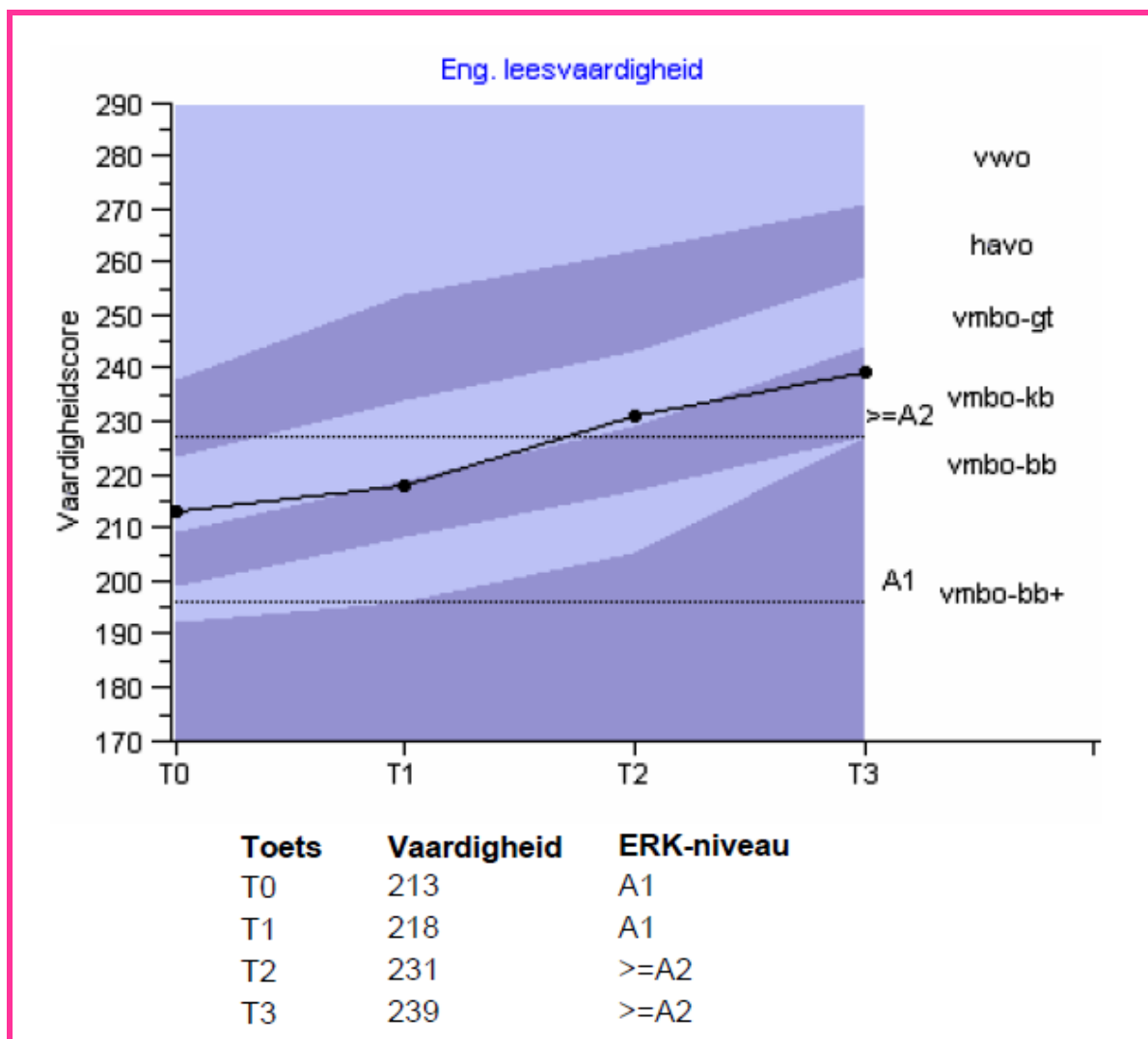
Ned. leesvaardigheid	Ned. woordenschat	Eng. leesvaardigheid	Eng. Woordenschat	Rekenen/ wiskunde
184 BB+	219 KB	186 BB+	187 BB+	185 BB+
209 GTL	224 GTL	230 H	222 H	192 BB
192 BB+	193 BB+	170 BB+	164 BB+	194 BB
200 BB	224 GTL	180 BB+	185 BB+	184 BB+
193 BB+	199 BB+	180 BB+	178 BB+	213 GTL
178 BB+	172 BB+	161 BB+	169 BB+	184 BB+
194 BB	193 BB+	193 BB	180 BB+	167 BB+
199 BB	236 GTL	273 V	222 H	185 BB+
214 GTL	224 GTL	209 KB	217 GTL	167 BB+
219 H	230 GTL	215 GTL	202 BB	173 BB+
196 BB	172 BB+	177 BB+	194 BB+	165 BB+
197	203	189	189	184

Wij Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is de voortgang van de ontwikkeling van de leerlingen in het voortgezet onderwijs en van het onderwijs aan scholen voor voortgezet onderwijs te volgen door middel van het verplicht gebruik van een leerlingvolgsysteem;

	Taalverzorging	Ned. leesvaardigheid	Eng. leesvaardigheid	Rekenen / wiskunde	
	Vaard. - Ref. niveau	Vaard. - Ref. niveau	Vaard. - ERK-niveau	Vaard. - Ref. niveau	
106143-	bWABrbgUbv6913329, 691:	224 - 1F	237 - >=2F	243 - >=A2	218 - >=2F
106135-	dVSPvMAYKq6911838, 691	220 - 1F	221 - >=2F	224 - A1	173 - <1F
106131-	eubvxjACO6911093, 6911	218 - 1F	217 - >=2F	219 - A1	204 - 1F
106127-	fUldyvSbtI6910347, 691034	211 - <1F	227 - >=2F	243 - >=A2	212 - 1F
106119-	gTErDfledg6908857, 69088	222 - 1F	209 - 1F	189 - <A1	244 - >=2F
106134-	qolwvQieVw6911652, 6911	197 - <1F	202 - <1F	206 - A1	204 - 1F
106132-	RbmOwZAsrJ6911279, 691	230 - >=2F	247 - >=2F	229 - >=A2	213 - 1F
106130-	rORexhSHNU6910906, 691	224 - 1F	227 - >=2F	229 - >=A2	218 - >=2F
106128-	SBvuyqjUig6910534, 69105	233 - >=2F	247 - >=2F	212 - A1	225 - >=2F
106126-	snaLAACiFr6910161, 6910	206 - <1F	227 - >=2F	255 - >=A2	212 - 1F
106118-	tmtZEjUlom6908670, 69086	218 - 1F	207 - <1F	229 - >=A2	230 - >=2F
106116-	UZYPfsmAKy6908298, 690	206 - <1F	211 - 1F	195 - <A1	212 - 1F

HOOFDSTUK 5

Leerplan

Leerplan: ‘a plan for learning’. Duits: *Lehrplan* Zweeds: *läroplan*

Leerplan: plan dat de doelen, de leerinhoud, de werkvormen, de verdeling van de leerstof over de verschillende leerjaren, het aantal lessen en de media/methode/boeken aangeeft voor een bepaald vak. Een leerplan kan een **gedetailleerde beschrijving omvatten**. Maar het kan ook een stuk korter. Als er op school al een goed en courant **schoolwerkplan** is, kan je daar het beste bij aansluiten.

Hoofdstukken van een leerplan

Hieronder wat suggesties voor mogelijke onderdelen van een leerplan voor Nederlands of Engels. Elke school kent een eigen systematiek met werkplannen en werkplannen.

Model inhoudsopgave

1. Algemeen
2. De vakgroep
3. Schoolafspraken
4. Lessentabel
5. Methode(s)
6. Bibliotheek/media
7. Budget
8. Toetsing en beoordeling
9. Korte beschrijving PTA
10. Examenresultaten laatste 3 jaar
11. Kennis van het NRK/ERK
12. Gebruik van het ERK/NRK in de praktijk
13. Leerlijnen
14. Leerlingvolgsysteem onderbouw
15. Wat moet, van OCW
16. Invoeringsplan Engels/Nederlands als kernvak
17. Sterke punten van Nederlands/Engels
18. Wat zou beter kunnen?
19. Actiepunten

HOOFDSTUK 6

Achtergrond informatie Prestatiebox

OCW heeft voor het voortgezet onderwijs beleidsprioriteiten uitgewerkt in de actieplannen Beter Presteren en Leraar 2020. Voor de komende periode is een belangrijke ambitie dat de prestaties van de leerlingen over de hele linie omhoog gaan. Het Actieplan Beter Presteren dat OCW met de VO raad heeft afgesloten in een Bestuursakkoord bevat een beperkt aantal gerichte maatregelen. Daarvoor is vanaf 2012 tot 2015 gemiddeld 120mln extra subsidie beschikbaar via de Regeling Prestatiebox.

Het gaat om vijf landelijke speerpunten:

1. Leerlingen behalen goede resultaten op de kernvakken én worden breed gevormd. Er zal gericht worden ingezet op de kernvakken Nederlands, **Engels**, Wiskunde/rekenen, waardoor de leerprestaties van alle leerlingen op die vakken aantoonbaar verbeteren.

2. Scholen werken systematisch aan het maximaliseren van prestaties van leerlingen, dat wil zeggen dat ze opbrengstgericht werken. Ten minste 50% van de scholen zal in 2015 voldoen aan alle criteria die de Inspectie hanteert voor ‘opbrengstgericht werken’.

3. Alle leraren zijn in staat opbrengstgericht te werken en het onderwijs af te stemmen op verschillen binnen de klas, niet alleen ten behoeve van de gemiddelde leerlingen, maar ook van de cognitief zwakkere en sterkere leerlingen.

4. Op de scholen is sprake van een ambitieuze leercultuur waar excellentie wordt gestimuleerd en hoogbegaafdheid wordt ondersteund. De leerprestaties van de 20% best presterende vwo-leerlingen stijgen aantoonbaar.

5. Op scholen is sprake van een lerende cultuur, waarin het niet alleen draait om het leren van leerlingen, maar ook om het leren van leraren en schoolleiders. Alle leraren en schoolleiders moeten gaan voldoen aan de geldende bekwaamheidseisen en systematisch werken aan hun bekwaamheidsonderhoud

Voor de periode 2012 tot en met 2015 wordt jaarlijks een bedrag beschikbaar gesteld door het ministerie van OCW. Het gaat om een bedrag van 110 miljoen in 2012, 130 miljoen in 2013, 132 miljoen in 2014 en 133 miljoen in 2015. De beschikbare middelen uit de prestatiebox worden jaarlijks uiterlijk in de maand maart aan alle scholen verstrekt op basis van een bedrag per leerling.

Voor leerlingen in vwo 4, 5 en 6 komt daar 8 mln bovenop ter bevordering van excellentie/ hoogbegaafde leerlingen; dat is € 66 per leerling.

Regeling prestatiebox voortgezet onderwijs

Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 17 december 2011, nr. VO/BZO/321682, houdende regels voor de verstrekking van aanvullende bekostiging in verband met de actieplannen Beter Presteren en Leraar 2020 – een krachtig beroep! (Regeling Prestatiebox Voortgezet Onderwijs)

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ... ,

Besluit:

Artikel 1. Begripsbepalingen

In deze regeling wordt verstaan onder:

- a. minister: Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, of, voor zover het betreft het landbouwonderwijs, de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie;
- b. bevoegd gezag: Bevoegd gezag van een school, als bedoeld in artikel 1 van de Wet op het voortgezet onderwijs;
- c. school: Uit 's Rijks kas bekostigde school voor voortgezet onderwijs als bedoeld in artikel 1 van de Wet op het voortgezet onderwijs, of uit 's Rijks kas bekostigd agrarisch opleidingscentrum als bedoeld in artikel 1.3.3 van de Wet educatie en beroepsonderwijs, voor zover daaraan voorbereidend beroepsonderwijs verzorgd wordt;
- d. Bestuursakkoord: Het op 14 december 2011 gesloten Bestuursakkoord VO-raad – OCW tussen de minister, de staatsecretaris en de VO-raad over de in de actieplannen Beter Presteren en Leraar 2020 – een krachtig beroep! geschetste beleidsambities;
- e. leerling: Leerling als bedoeld in artikel 7 van het Bekostigingsbesluit W.V.O. of artikel 2.1.2, onderdeel g, van het Uitvoeringsbesluit WEB die op 1 oktober voorafgaand aan het kalenderjaar waarvoor de aanvullende bekostiging wordt verstrekt aan een school is ingeschreven.

Artikel 2. Doel van de aanvullende bekostiging

De minister verstrekt aan het bevoegd gezag van een school in de kalenderjaren 2012 tot en met 2015 jaarlijks een bedrag per leerling met als doel de uitvoering van de afspraken in het Bestuursakkoord, in het bijzonder de landelijke streefdoelen zoals geformuleerd in paragraaf 2.6 en uitgewerkt in paragraaf 4.5.

Artikel 3. Beschikbare middelen per leerling

1. Eind maart 2012 heeft het bevoegd gezag van de school in het kader van deze regeling ontvangen:
  - a. Een bedrag van € 110,26 per leerling;
  - b. Een bedrag van € 66,00 per leerling in het vierde, vijfde en zesde leerjaar van het vwo.

Artikel 4. Verdeling van de middelen

De aanvullende bekostiging op grond van deze regeling die het bevoegd gezag in een bepaald jaar voor de school ontvangt wordt eenmalig bepaald door:

- a. het aantal aan die school ingeschreven leerlingen te vermenigvuldigen met het in artikel 3, eerste lid sub a, genoemde voor dat jaar bestemde bedrag per leerling, vermeerderd met
- b. het aantal aan die school ingeschreven vwo-leerlingen in het vierde, vijfde en zesde lesjaar te vermenigvuldigen met het in artikel 3, eerste lid sub b, genoemde voor dat jaar bestemde bedrag per leerling.

Artikel 5. Beschikking en betaling

1. De aanvullende bekostiging wordt jaarlijks ambtshalve uiterlijk in de maand maart verstrekt.
2. De betaling van de aanvullende bekostiging wordt in één termijn voldaan.

Wat doet je school met het geld?

Wat doet je school met het prestatieboxgeld voor Engels, Nederlands en rekenen/wiskunde?

Wat doen scholen nu al in de praktijk met het prestatieboxgeld voor taal (Nederlands en Engels) en rekenen? Zoals bekend krijgen alle ruim 1400 VO scholen voor voortgezet onderwijs flink wat geld voor de versterking van onder andere het talenonderwijs. Het betreft de Regeling prestatiebox voortgezet onderwijs. Het eerste 'prestatieboxjaar' is al begonnen. Daarom is dit een goed moment om na te gaan wat de school nu daadwerkelijk met het geld doet en in de komende jaren gaat doen.

Wij (het Onderwijscentrum van de Vrije Universiteit) verzamelen gegevens over met name de inzet van dit geld voor de versterking van het talenonderwijs (de kernvakken Engels en Nederlands, maar ook de andere talen). De vragenlijst wordt in dit boek opgenomen omdat het ook los van het onderzoek misschien handig kan zijn voor de sectie Engels bij het nadenken over Kernvak Engels.

1) TAALBELEID

- a) Heeft de school op papier een taalbeleidsplan voor de komende jaren?
- b) Waar wordt het Prestatieboxgeld dit schooljaar voor gebruikt?
- b) Is er over de doelen en de besteding van het Prestatieboxgeld voor het taalonderwijs overleg geweest met
  - Ja/Nee docenten
  - Ja/Nee vaksecties
  - Ja/Nee ouders
  - Ja/Nee leerlingen

2) TAALCOÖRDINATIE

- a) Heeft de school een overkoepelende taalcoördinator of taalcommissie?
- b) Wie is/zijn hierbij betrokken (naam en functie)?
- d) Welke taken heeft de taalcoördinator/taalcommissie
- e) Hoeveel tijd/formatie heeft de school vrijgemaakt om dit werk te kunnen doen?

3) BUDGET

- a) ja/nee Heeft de school een budgetplan of begroting gemaakt voor taalbeleid?
- b) Wie heeft dit plan opgesteld?
- c) Hoeveel van het totaal bedrag is gereserveerd voor de versterking van het taalonderwijs?
- d) Wie bepaalt voor het taalonderwijs waar het geld specifiek voor wordt gebruikt?
- e) Heeft de school een actieplan of plan van aanpak voor het verbeteren van het onderwijs in de kernvakken in de komende jaren?

BESTEDING VAN HET PRESTATIEBOXGELD

Dit geld wordt gebruikt voor (doorstrepen wat niet van toepassing is, als je het niet weet, open laten):

- a) ja/nee Kennismaking met het Europeesreferentiekader (ERK)
- b) ja/nee Kennismaking met het Nederlands referentiekader voor taal (NRK)
- c) ja/nee Het bezoeken van studiedagen en conferenties over taalonderwijs
- d) ja/nee Het organiseren van studiedagen op school
- e) ja/nee Vakoverstijgende samenwerking en samenhang talen
- f) ja/nee CITO ERK certificaten voor de moderne vreemde talen
- g) ja/nee CITO/Cambridge/Goethe/Delf ERK toetsen voor de moderne vreemde talen
- h) ja/nee Schoolexamentoetsing volgens ERK/NRK richtlijnen
- i) ja/nee Moderinseren PTA's
- j) ja/nee Voorbereiding op de tussentijdse toetsing vanaf 2014
- k) ja/nee Meer tijd voor de kernvakken in de onderbouw
- l) ja/nee Meer tijd voor de kernvakken in de bovenbouw
- m) ja/nee Meer tijd voor de moderne vreemde talen in de onderbouw
- n) ja/nee Meer tijd voor de moderne vreemde talen in de bovenbouw
- o) ja/nee Diagnostische toetsinstrumenten voor het leerlingvolgsysteem (LVS)
- p) ja/nee Versterking van het leesonderwijs in de onderbouw
- q) ja/nee Versterking van het leesonderwijs in de bovenbouw
- r) ja/nee Vernieuwing van het literatuuronderwijs in de bovenbouw
- s) ja/nee Aanwinsten schoolbibliotheek
- t) ja/nee Overleg over de rol van Nederlands en Engels bij andere schoolvakken
- u) ja/nee Formatie van de taalcoördinator/taalcommissie
- v) ja/nee Formatie voor talenoverleg
- w) ja/nee Het maken van een vakoverstijgend beleidsplan voor taalonderwijs
- x) ja/nee Vakgericht taalscholing docenten
- y) ja/nee Aanschaf nieuwe methodes
- z) ja/nee Onderzoek op school met betrekking tot algemene taalversterking
- aa) ja/nee Aanpak dyslexie
- bb) ja/nee Aanpak taalachterstanden in de onderbouw
- cc) ja/nee Eigen onderzoek taalniveau onderbouw
- dd) ja/nee Eigen onderzoek taalniveau bovenbouw
- ee) ja/nee Aansluiting hoger onderwijs
- ff) ja/nee Aansluiting MBO
- gg) ja/nee Leerlingdiagnose
- hh) ja/nee signaleren van taal/leeszwakke leerlingen
- ii) ja/nee een leerlingvolgsysteem voor de kernvakken
- jj) ja/nee voorbereiding op de DTT
- kk) ja/nee contacten met toeleverende basisscholen
- ll) ja/nee aanvullingen.....

HOOFDSTUK 7

Diversen

1 Het Steunpunt taal en rekenen vo

Het Steunpunt taal en rekenen vo is een initiatief van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, bedoeld om leidinggevenden en docenten in vo-scholen te ondersteunen bij het intensiveren van het taal- en rekenonderwijs. Doel daarvan is een verhoging van de taal- en rekenprestaties van leerlingen. Een belangrijke maatregel is de invoering van het referentiekader Nederlandse taal en rekenen.

Het referentiekader (NRK) beschrijft beheersingsniveaus van Nederlandse taal en rekenen. Er zijn vier niveaus. Het kader geeft voor ieder niveau aan welke kennis en vaardigheden erbij horen. Het referentiekader bestrijkt alle onderwijssectoren. Dat maakt het mogelijk om over alle sectoren heen in dezelfde termen over beheersingsniveaus van kennis en vaardigheden te spreken. Er worden te behalen referentieniveaus vastgesteld voor het eind van het primair onderwijs, het eind van de schoolsoorten van het voortgezet onderwijs en voor het eind van de opleidingsniveaus van het middelbaar beroepsonderwijs. Daardoor zijn doorlopende leerlijnen voor Nederlandse taal en rekenen tussen de verschillende sectoren beter te organiseren.

Voor wie is het steunpunt?

Het Steunpunt is voor leraren, voor sectieleiders, vakgroepvoorzitters, taal- en rekenen coördinatoren en –coaches en voor schoolleiders en bestuurders en voor ieder ander die vragen heeft over (Nederlandse) taal en rekenen in het voortgezet onderwijs.

Wat biedt het steunpunt?

Als de website voldoende is uitgebouwd biedt het Steunpunt daarop ***algemene informatie*** over beleidsontwikkelingen en wet- en regelgeving voor taal en rekenen in het voortgezet onderwijs, informatie over bijeenkomsten, conferenties en netwerken op gebied van taal en rekenen, over leermiddelen en toetsen en over nascholingsprogramma's en beleidsondersteuning. Daarbij ook overzichten van publicaties en verwijzingen naar belangrijke websites en organisaties.

De ***nieuwsbrief*** verschijnt op momenten dat er nieuws te melden valt. U kunt zich voor de nieuwsbrief opgeven door een mail te sturen naar info@steunpuntvo.nl. De nieuwsbrief wordt dan direct na verschijning naar u gemaild. Nieuwsbrieven verschijnen ook op deze site.

Een digitale en telefonische helpdesk

Bij de helpdesk kunt u terecht met alle vragen die u heeft in verband met taal en rekenen. Mogelijk hebben we het antwoord niet direct paraat. In dat geval beschikken we wel over de kanalen om antwoord te vinden. We bellen of mailen u terug zodra we meer weten. De helpdesk is bereikbaar via de mail (info@steunpuntvo.nl) of telefonisch (0318-648 559).

2 Afspraken maken met alle docenten

- Uitbreiden woordenschat (bijvoorbeeld posters)
- Corrigeren van spelfouten
- Begrijpend lezen
- Correct en duidelijk spreken
- Richtlijnen voor werkstukken en presentaties
- Voorbeeldfunctie van de leraar
- Controle op taalgebruik en begrijpelijkheid van toetsvragen
- Sterk interactieve lessen
- Stimulans tot vertellen, resp. vragen beantwoorden in volledige zinnen
- Leraren leggen begrippen zo veel mogelijk uit

Uit: Basisvaardigheden taal in het voortgezet onderwijs. Resultaten van een inspectieonderzoek naar taalvaardigheid in de onderbouw van het vmbo en praktijkonderwijs. Staat op de CD-rom

4 Plan van aanpak heeft voor taalachterstanden

Uit het onderzoek is ook duidelijk geworden dat driekwart van de vmbo-scholen en scholen voor praktijkonderwijs geen plan van aanpak heeft voor de bestrijding van taalachterstanden. Deze scholen hebben geen plan om op een systematische wijze de taalniveaus van de leerlingen te bewaken en daarop toegesneden onderwijsactiviteiten in te richten. Hiermee voldoen deze scholen niet aan de eis van het bestrijden van taalachterstanden (artikel 6c WVO).

5 Taalgericht vakonderwijs

<http://www.taalgerichtvakonderwijs.nl>

Taalgericht vakonderwijs staat voor een didactiek die gebruik maakt van het feit dat taal een belangrijke rol speelt bij het leren, wat er ook geleerd wordt.

Uitgangspunt van Taalgericht vakonderwijs is dat taal, leren en denken onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Taalgericht vakonderwijs zoekt naar mogelijkheden om leren en taal aandacht te geven in de vaklessen. De vakinhoud staat voorop, en daarover praat en schrijf je met elkaar in vaktaal. Aandacht voor taal betekent dan dubbele winst. De leerling begrijpt het vak beter en werkt bovendien aan zijn of haar taalvaardigheid.

Taalgericht vakonderwijs is te omschrijven als contextrijk onderwijs, vol interactie en met taalsteun. De eerste twee begrippen, context en interactie, zijn niet specifiek voor taalgericht vakonderwijs. Alle docenten werken met contexten en samenwerkend leren levert veel zinvolle interactie. Voor vaktaalleren is aandacht voor beide echter onmisbaar. Door de leerlingen daarbij op diverse manieren taalsteun te geven, is het leerproces te optimaliseren.

De lat kan hoger!

Deze websteer geeft informatie over Taalgericht vakonderwijs en over het Platform dat de ontwikkeling ervan ondersteunt. Het biedt steun bij de reflectie op en invoering van Taalgericht vakonderwijs. Het is een uitwisselingspunt van materialen, ervaringen en ontwikkelingen.

Taalgericht de vakken in!

vmbo-mbo@slo.nl

Ze zijn er al jaren: didactische ideeën voor taalontwikkeling in de vakles. Maar hoe ziet een taalgerichte lessenserie er nu uit? Werkt de taalgerichte vakdidactiek en zijn de doelen realistisch?

Bestellen: e-mail: vmbo-mbo@slo.nl Bestelnummer: AN 5.3792.259

Wat is Schooltaal, wat is vaktaal?

<http://www.multicultureelopleiden.nl>

Onder schooltaal worden de begrippen verstaan die je nodig hebt om cognitieve functies uit te drukken, bijvoorbeeld voor het geven van opsommingen, omschrijvingen, verklaringen en conclusies en voor het uitdrukken van relaties:

1. · Oorzaak-gevolg relaties: door..., vanwege..., dientengevolge...
2. · Tijdsrelaties: nadat, vervolgens, simultaan, ..
3. · Deel-geheel relaties: bestaat uit..., is kenmerkend voor... Schooltaal wordt steeds **cognitief complexer** en uitdagender. Je leert bovendien steeds meer in taal redeneren zonder dat de context voor het grijpen ligt, schooltaal is ‘**gededecontextualiseerd**’. Je leert over chemische reacties en de bouw van moleculen terwijl je die niet kunt zien. Onder vaktaal wordt de taal verstaan die specifiek is voor een schoolvak zoals aardrijkskunde of verzorging of techniek of voor een beroep zoals geoloog of arts of automonteur. Het kan bij vaktaal zowel gaan om de specifieke betekenis van een alledaags woord (bijvoorbeeld het woord ‘cel’ bij biologie) als om woorden die alleen in dat vak gebruikt worden.

Beter lezen, beter leren, 2012, CPS

7 Perspectieven op taalbeleid

uit: Remediaal 6, 2007/2008, Door: Anke Herder & Jan Berenst
www.rug.nl/let/.../etoc/Herder-Berenst_Remediaal0708.pdf

Beste Willem,

Er blijken in de praktijk vele verschillende uitwerkingen van taalbeleid te zijn.

Er bestaat een formele definitie van taalbeleid en die luidt als volgt:

"Taalbeleid is een systematische, structurele wijze van reageren op de taalsituatie in de school. Centraal staat dat beleid er op gericht is de onderwijskansen van leerlingen te vergroten. In het taalbeleid wordt verwoord op welke manier de schoolorganisatie de taalbeheersing van de leerlingen een bron van permanente zorg en aandacht laat zijn."

Anke Herder

Hieronder enkele passages uit deze studie naar taalbeleid op enkele tientallen scholen in Amsterdam.

...in dit artikel beschrijven wij in het kort de opzet en de resultaten van ons onderzoek (voor een uitgebreide beschrijving, zie Herder en Berenst, 2006). Tot slot formuleren wij enkele aanbevelingen voor scholen die aan taalbeleid werken of dit van plan zijn te gaan doen.

Zoals elk veranderingsproces vraagt ook de ontwikkeling en implementatie van taalbeleid veel overleg. Binnen een school moeten betrokkenen met elkaar communiceren over ideeën, plannen, doelen en verantwoordelijkheden. Die betrokkenen zijn dan directieleden, taalcoördinatoren, remedial teachers, docenten en eigenlijk ook leerlingen. En dan is er natuurlijk ook de inhoud van de taalbeleidsplannen: willen we aan de slag met begrijpend lezen, woordenschatdidactiek of hele andere thematiek, en ontwikkelen we taalbeleid voor al onze leerlingen, of juist voor een specifieke doelgroep?

Om taalbeleid vorm te geven en te verankeren in de school, is er dus behoorlijk wat uitwisseling nodig, waarbij alle betrokkenen het in de eerste plaats eens moeten zijn over wat 'taalbeleid' inhoudt. De vraag is echter of dit wel altijd het geval is. Wanneer scholen bovendien samenwerken in een netwerk, is deze vraag nog relevanter. Wat bedoelt iedereen precies met 'taalbeleid'? Zowel intern als extern communiceren scholen over taalbeleid, maar hebben de betrokkenen het dan wel over hetzelfde? Die vraag ligt ten grondslag aan dit artikel.

Onderzoeksmethode

Om een representatief beeld te krijgen van visies op taalbeleid, hebben we interviews gehouden op zes verschillende scholen.

Van de geselecteerde scholen zijn zowel een directielid ... als de taalcoördinator en waar mogelijk ook een docent geïnterviewd. In totaal zijn er vijf directieleden, zes taalcoördinatoren, vier docenten en twee remedial teachers ondervraagd. Daarnaast zijn er twee bestuurders van verschillende schoolgroepen geïnterviewd...

De thema's die in de interviews aan bod zijn gekomen, zijn de volgende zes:

- 1 de maatregelen die in het kader van de ontwikkeling van taalbeleid zijn genomen of worden genomen op de school
- 2 de betrokkenen bij het taalbeleid in de school
- 3 het belang dat er in de school aan taalbeleid wordt gehecht
- 4 de rol van taalgericht vakonderwijs in het taalbeleid van de school
- 5 de knelpunten in de ontwikkeling en/of implementatie van taalbeleid in de school
- 6 de meerwaarde van taalbeleid voor de school.

...op basis van de gesprekken zijn er globaal drie manieren te onderscheiden waarop het begrip taalbeleid in de Amsterdamse context invulling krijgt. Deze drie visies op taalbeleid zijn als volgt te karakteriseren:

a Taalbeleid als een (didactisch) concept van de hele school waarin vanuit taal het gehele onderwijs wordt ingevuld, van belang voor alle leerlingen en onder de verantwoordelijkheid van het gehele team.

b Taalbeleid als een verzamelnaam voor concrete activiteiten en materialen op het gebied van taalondersteuning, ten behoeve van (een) specifieke groep(en) leerlingen, of ten opzichte van alle leerlingen, onder verantwoordelijkheid van de directie en de taalcoördinator, met meer of minder betrokkenheid van de ‘gewone’ docenten.

c Taalbeleid als een vorm van zorg (screening en remediëring) van de school bestemd voor een specifieke en kleine groep leerlingen die taalproblemen hebben, uit te voeren door speciaal aangestelden, en zonder betrokkenheid van de directie en de overige docenten.

Deze drie hoofdtypen in de invulling van het begrip taalbeleid lijken voor een deel samen te hangen met de mate van gevorderdheid op het taalbeleidspad, in die zin dat type c vooral gevonden wordt, waar men kort geleden is begonnen met het vormgeven van taalbeleid.

Hieronder volgt een nadere toelichting op de drie typering.

Ad a. Taalbeleid als schoolbreed didactisch concept

De ondervraagden beschrijven taalbeleid als geïntegreerd onderdeel van het (pedagogisch-)didactische beleid van de school. Bij deze invulling van taalbeleid gaat het om taalbeleid dat allerlei ‘beleidsmaatregelen’ en ‘activiteiten’ mee- brengt, maar niet opgaat in die maatregelen. Het is vooral een richtinggevend concept, een doelconcept. Wat betreft de maatregelen liggen er belangrijke taken voor de schoolleiding: zij faciliteert niet alleen, maar ontwikkelt met het team ook een inhoudelijke visie op taalproblemen. Boven- dien ontwikkelen ze samen maatregelen die aan de basis lig- gen van de invulling van het taalbeleid.

Verder blijkt dat de directie zich verantwoordelijk voelt om docenten te motiveren voor taalbeleid en ook is er sprake van sterke betrokkenheid bij de (taalproblematiek van de) leerlingen. De docenten zijn degenen die het taalbeleid op het niveau van de klassenactiviteiten uitvoeren, onder bege- leiding van de taalcoördinator. Hoofddoelen van dit type taalbeleid zijn – wat de kinderen betreft – bijvoorbeeld het vergroten van de maatschappelijke zelfstandigheid van leerlingen, het vergroten van expressievaardigheden en het te- gengaan van schooluitval.

Ad b. Taalbeleid als verzamelnaam voor concrete activiteiten en materialen In een aantal interviews is te zien hoe het begrip taalbeleid fungeert als een verzamelnaam voor concrete activiteiten en materialen ter stimulering van de taalvaardigheid van de kinderen op taalgebied, zonder dat er een duidelijke visie mee gepaard gaat. Denk bijvoorbeeld aan stappenplannen voor begrijpend lezen, die in de klaslokalen worden opge- hangen. Taalbeleid bestaat dan bijvoorbeeld uit het verzor- gen van studiedagen voor docenten, of het bieden van con- crete materialen, zoals het posterproject. Het taalbeleid wordt geïnitieerd door de taalcoördinator, eventueel samen met een werkgroep taalbeleid en/of de sec- tie Nederlands. De docenten zijn degenen die het taalbeleid moeten uitvoeren, wat inhoudt dat zij de materialen moeten gebruiken of enkele inzichten, bijvoorbeeld op het gebied van taalgericht vakonderwijs, moeten toepassen.

Er valt in dezen echter weinig van docenten te verwachten. Een voorbeeld daarvan is een studiemiddag over het formuleren van toetsvragen; verwacht wordt dat de docenten deze kennis vervolgens toepassen in hun lespraktijk, maar zo’n studiemiddag heeft niet altijd die gewenste structurele uitwerking. Ondanks de vaak terugkerende thematieken (zoals woor- denschat), lijken de maatregelen betrekkelijk ad hoc genomen te worden. Een belangrijk doel van dit type taalbeleid is het behalen van betere toetsen eindexamenresultaten.

Ad c. Taalbeleid als een vorm van leerlingzorg (screening en remediëring) Een derde visie is die waar taalbeleid gekarakteriseerd wordt als onderdeel van de zorgstructuur en de bijbehorende maatregelen op school. Het gaat dan om de screening van leerlingen (meestal bij binnenkomst in de brugklas) en om het (eventueel) daaropvolgende traject van remediëring van een aantal individuen. Die worden als kinderen met een probleem behandeld, waarvoor specifieke deskundigen worden ingezet. Vaak wordt dyslexie daarbij genoemd als zo’n taalprobleem waar via taalbeleid aan gewerkt wordt, maar ook leerachterstanden vanuit de basisschool worden genoemd als aanleiding. Taalproblemen van leerlingen zijn dus het uitgangspunt voor de invulling van de taalbeleids- maatregelen.

De uitvoering van taalbeleid is de verantwoordelijkheid van de taalcoördinator, samen met de remedial teacher.

Overigens zijn de taalcoördinatoren van deze scholen vaak ook remedial teacher en vanuit die achtergrond begonnen met taalbeleid. Andere docenten (met uit- zondering van de sectie Nederlands) zijn nauwelijks bij de uitvoering van taalbeleid betrokken. Een belangrijk doel van taalbeleid is het compenseren van taalproblemen zodat de zelfredzaamheid van leerlingen vergroot wordt, om zo veel mogelijk zelf het hoofd te kunnen bieden aan de taal- moeilijkheden.

8 Taaltijd bewaken

Bij het leren van een taal is er duidelijk een verband tussen inspanning en resultaat. Het ERK maakt dit concreet en kan daarmee een rol spelen in de discussie over de lestijd van de moderne vreemde talen, maar zeker ook van Nederlands

Een vuistregel is dat om op niveau A1 te komen met een germaanse taal (als een andere germaanse taal de moedertaal is) men kan rekenen op een inspanning van ongeveer 80 klokuren (daar zit alle taaltijd in, inclusief vrije tijd waar de taal een rol in speelt). Te weinig lesuren (= taaltijd) voor een taal betekent zonder meer een lager uitstroomniveau in 4 vmbo, 5 havo en 6 vwo.

In schema gebracht:

	Deens, Duits, Engels*	Frans, Spaans
A1	80	160
A2	160	320
B1	320	640
B2	600	1200
C1	pm	pm

Er bestaat duidelijk een verband tussen de tijd die men investeert in het leren van een taal en het haalbare niveau. Als de taalleerder minder lestijd krijgt, zal dit resulteren in een lager eindniveau. Dit speelt vooral op het A niveau, maar is ook van belang voor het begin van niveau B1.

Voor het begrip 'taaltijd' spelen meerdere factoren een rol: is de taal een onderdeel van de leefwereld van de leerling, hoe vaak hoort of leest de leerder de taal buiten de lessen om, is het wel of niet een verwante taal (een uit de eigen taalfamilie), hoeveel lessen zijn er per schooljaar, spreekt de docent de doeltaal zoveel mogelijk.

Voor het A1 en A2 niveau is het essentieel dat de leerling voldoende lestijd krijgt om een basisniveau op te bouwen. Als er minder lessen Frans, Duits en Engels in de onderbouw worden gegeven dan voorheen, zal dit altijd gevolgen hebben voor het te bereiken eindniveau. Hierbij gaat het om lessen waar de taal zelf centraal staat, en niet een bijrol speelt zoals soms bij vakoverstijgende projecten.

Vanaf het B niveau is de leerling voor het eerst in staat om ook zelfstandig, buiten de lessen om, zinvol aan niveauverbetering te werken. Eenmaal in het B niveau, kan de leerling ook zelfstandig zinvol met de taal bezig zijn. De taaltaken kunnen voor een groot deel buiten de taallessen gemaakt worden, leerlingen kunnen boeken van enig omvang zelfstandig lezen (mits ze talig niet te moeilijk zijn). Dit niveau is bij Engels vaak vanaf de 4e klas havo/vwo/g/t aanwezig. Voor Nederlands zal dit van leerling tot leerling sterk verschillen.

9 Pleidooi voor leesbeleid

---

zelfstandig lezen, referentiekaders, tussentoetsing, leeskalender

De invoering van het Europees Referentiekader ERK) en het Nederlands Referentiekader (NRK) en de verplichte tussentoetsing van Nederlands en Engels vanaf 2014 onderstrepen het belang van extensief en zelfstandig lezen, ook in het voortgezet onderwijs. Meer dan ooit is het zaak om als onderdeel van taalbeleid ook schoolbreed leesbeleid in te voeren.

Een leerling die niet op tenminste leesniveau B1 (ERK) (2F in het NRK) kan lezen krijg het moeilijk met studie, beroep en het dagelijks leven. Iemand die onder dit leesniveau zit geldt officieel als *laaggeletterd*. Op veel belangrijke gebieden niet zelfstandig kan deelnemen aan de maatschappij. Een studietekst, de krant of een brief van de zorgverzekeraar zijn niet of met veel moeite kan lezen. Met succes een studie volgen op MBO niveau is voor een laaggeletterde bijna niet mogelijk.

Het zou geweldig zijn als bijna alle leerlingen het voortgezet onderwijs op tenminste leesniveau B1/2F verlaten. Helaas blijkt dit voor veel leerlingen niet het geval te zijn.

Lezen is natuurlijk ook zeer belangrijk bij het ontwikkelen van de andere taalvaardigheden. Vocabulairverwerving, grammatica, schrijven, luisteren en spreken worden allemaal ondersteund door regelmatig te lezen.

In de onderbouw, vanaf het A1+ niveau is het ook in deze tijd mogelijk om leerlingen regelmatig en zelfstandig kortere en langere teksten en boekjes te laten lezen. Veel taalsecties pakken het ook prima aan, maar vaak ontbreekt een schoolbrede leesbeleid voor alle talen.

Leeskalender: een concrete invulling van vakverstijgend leesbeleid

10 De leeskalender

Een leeskalender als hulpmiddel bij gewoontevorming.

Om voldoende taaltijd te maken moet de leerling ook buiten de lessen om met de taal bezig zijn. Het laten lezen van boeken is hierbij een uitstekend middel. Maar leerlingen motiveren om boeken te lezen is vaak lastig, zeker als je als docent dit in je eentje doet..

Een handig en vakoverstijgend hulpmiddel om leerlingen er aan te wennen 10 tot 12 keer per jaar een nieuw boek te pakken is de *leeskalender*. Het ziet er als volgt uit: een affiche op A3 formaat, geplastificeerd, van een jaarkalender van het schooljaar, met bijvoorbeeld elke maand van het schooljaar een concrete 'leeservaring', een boek of boekje dat de leerling van de (school)bibliotheek leent.

Voorbeeld van een leeskalender in de onderbouw voor 12 boeken/boekjes:

	klas 1	klas 2	klas 3
15-Sep	boekje 1 Ne	boekje 1 Ne	boekje 1 Ne
01-Oct	boekje 2 En	boekje 2 En	boekje 2 En
01-Nov	boekje 3 Ne	boekje 3 Ne	boekje 3 Ne
20-Nov	boekje 4 En	boekje 4 Fa/Du	boekje 4 Fa/Du
15-Dec	boekje 5 Ne	boekje 5 Ne	boekje 5 Ne
15-Jan	boekje 6 Fa/Du	boekje 6 En	boekje 6 En
01-Feb	boekje 7 Ne	boekje 7 Fa/Du	boekje 7 Fa/Du
15-Feb	boekje 8 En	boekje 8 Ne	boekje 8 Ne
15-Mar	boekje 9 Fa/Du	boekje 9 En	boekje 9 En
01-Apr	boekje 10 Ne	boekje 10 Fa/Du	boekje 10 Fa/Du
15-May	boekje 11 En	boekje 11 Ne	boekje 11 Ne
15-Jun	boekje 12 Fa/Du	boekje 12 En	boekje 12 En

Vanaf de brugklas is er voor iedere klas aangegeven wanneer de leerling een boek(je) gelezen moet hebben, met bijbehorende opdrachten.

Deze kalender kan worden opgehangen in de taallokalen en de personeelskamer. En aan de ouders op een ouderavond in een powerpoint presentatie worden gepresenteerd of in een informatieboekje worden opgenomen. Suggestie: bespreek met alle taalcollega's het onderwerp taaltijd en boeken lezen en bepaal samen het leesbeleid voor de school.

Suggestie: voor een ruime selectie van titels voor elk niveau voor Frans, Duits en Engels, kijk op deze site: practicumeducatief.nl

Bij veel van deze titels zijn er nuttige verwerkingsopdrachten beschikbaar, via de site van de uitgever of in het boekje zelf.

11 Drama invoeren in de onderbouw

Het vak 'drama' biedt mogelijkheden om op een specifieke praktische manier de spreekvaardigheid van leerlingen te stimuleren. Veel scholen bieden het vak drama in de eerste twee leerjaren aan. Bij de meeste van die scholen vormt de ontwikkeling van taalvaardigheden daarbij een leerdoel.

12 Differentiatie in onderwijstijd

Groepen leerlingen met meer of minder taalachterstanden kan men structureel meer taaltijd bieden. Bijvoorbeeld door wekelijks een extra uur Nederlands (of Engels) in te roosteren.

Differentiatie in onderwijstijd vindt nu vrijwel alleen plaats door bepaalde leerlingen gedurende een periode een extra lesuur specifieke hulp te bieden. De jaarlijks geprogrammeerde onderwijstijd voor Nederlands (in de eerste twee leerjaren van het vmbo-bbl/kbl gemiddeld drie lessen van 50 minuten per week) wordt doorgaans niet in omvang afgestemd op groepen leerlingen met meer of minder taalachterstanden.

13 Overzicht kernvakkenregel

vmbo

2012–2013	2013–2014	2015–2016
Tweede pilotjaar rekentoets (generale repetitie)	Invoering rekentoets en afgestemd examen Nederlands	
	Aanpassing uitslagregel: Eindcijfers Nederlands en rekenen ten minste 5 en 5	Aanpassing uitslagregel: Eindcijfers Nederlands en rekenen ten minste 5 en 6

havo/vwo

2012–2013	2013–2014	2015–2016
Tweede pilotjaar rekentoets (generale repetitie)	Invoering rekentoets en afgestemd examen Nederlands	
Aanpassing uitslagregel: niet meer dan één onvoldoende (ten minste een 5) voor de eindcijfers Nederlands, Engels en wiskunde*	Aanpassing uitslagregel: eindcijfer rekentoets ten minste een 5	Aanpassing uitslagregel: de rekentoets wordt onderdeel van de kernvakkenregel: niet meer dan één onvoldoende (ten minste een 5) voor eindcijfers Nederlands, Engels, wiskunde en rekenen

Bron: Examenblad 2013

Invulschema's beleidsplan taalonderwijs

inhoudselementen beleidsplan taalonderwijs*

- 1 Visie en schoolbeleid ten aanzien van taalonderwijs
- 2 Huidig taalprofiel van de school
- 3 Wat is al goed: sterke punten van de school ten aanzien van taalonderwijs?
- 4 Wat mist de school op het gebied van taalonderwijs?
- 5 Gewenst profiel van de school ten aanzien van taalonderwijs?
- 6 Plannen en activiteiten voor de komende jaren
- 7 Invoering van de referentiekaders in deze periode
- 8 Budget en formatie
- 9 Taken van de taalcoördinator/taalcie
- 10 Taken van de schoolleiding

* taalonderwijs: Nederlands, de vreemde talen, taalproblemen, taalverzorging, aansluiting PO en MBO/HO, enzovoort.

Invulschema's bij het maken van een beleidsplan

<p><u>1 Visie en beleid ten aanzien van taalonderwijs</u></p> <p>Heeft de school een duidelijke visie en heldere doelen ten aanzien van taalonderwijs?</p> <p>Is er nu al sprake van een beleidsplan voor taalonderwijs?</p> <p>Zo ja, welke elementen uit de 'inhoud' hierboven staan er in?</p> <p>Zo niet, heeft u of iemand anders de opdracht dit beleidsplan te gaan schrijven?</p>	
<p><u>2 Wat is al goed: sterke punten van uw taalonderwijs?</u></p> <p>De taalvakken zelf (genoeg uren, methodes, onderlinge afstemming)</p> <p>Inzet collega's</p> <p>Steun van directie</p> <p>Schoolkrant</p> <p>Drama</p> <p>Contacten met basisscholen</p> <p>Talige uitstraling van de school</p> <p>Doorlopende leerlijnen</p> <p>LvS vanaf de eerste klas</p> <p>Taalgericht vakonderwijs</p> <p>Opvang taalzwakke leerlingen</p> <p>Uitstroomniveaus bij Nederlands en de MVT</p>	

<p>3 <u>Wat mist de school op het gebied van taalonderwijs?</u></p> <p>De taalvakken zelf (genoeg uren, methodes, onderlinge afstemming)</p> <p>Inzet collega's</p> <p>Steun van directie</p> <p>Schoolkrant</p> <p>Drama</p> <p>Contacten met basisscholen</p> <p>Talige uitstraling van de school</p> <p>Doorlopende leerlijnen</p> <p>LvS vanaf de eerste klas</p> <p>Taalgericht vakonderwijs</p> <p>Opvang taalzwakke leerlingen</p> <p>Uitstroomniveaus bij Nederlands en de MVT</p>	

<p><u>Het schrijven van een beleidsplan</u></p> <p>1 Visie en schoolbeleid ten aanzien van taalonderwijs</p> <p>2 Huidig taalprofiel van de school</p> <p>3 Wat is al goed: sterke punten van de school</p> <p>4 Wat mist de school nu nog?</p> <p>5 Gewenst profiel van de school ten aanzien van taalonderwijs</p> <p>6 Plannen en activiteiten voor de komende jaren</p> <p>7 Inzet van de in deze periode</p> <p>8 Budget en formatie</p> <p>9 Taken van de taalcoördinator</p> <p>10 Taken van de schoolleiding</p> <p>11 Anders, namelijk...</p>	
---	--

Voorzetjes:

1 Schoolvisie en schoolbeleid ten aanzien van taalonderwijs.

Enkele punten die hier opgenomen kunnen worden:

De taalontwikkeling van elke leerling tijdens zijn schoolopleiding

Leerlingen beheersen de taal minimaal op het niveau van de DTT

Leerlingen weten zich te gedragen in verschillende (talige) situaties

Ze zijn in staat hun taalvaardigheid verder te ontwikkelen

Taalrijke leeromgeving

Elke docent betrokken bij het verbeteren van de taalvaardigheid

In de komende jaren ontwikkelt de school een integrale aanpak voor taalonderwijs.

Leesvaardigheid nodig voor succes bij andere vakken

Schrijfvaardigheid en spelling krijgen bij alle vakken aandacht

Wat bij Nederlands wordt geleerd, wordt bij andere vakken toegepast

Woordenschatuitbreiding nodig voor succes bij andere vakken

De referentiekaders worden positief ingezet om het taalonderwijs te verbeteren

Welk scenario de school nastreeft

2 Huidig taalprofiel van de school

Gebruik hierbij de taken van de TACO, maar ook lestabellen van de talen, een overzicht van de verschillende methodes, vakoverstijgende afspraken, examenuitslagen, afspraken t.a.v. taalgericht vakonderwijs, enz.

3 Wat is al goed: sterke punten van de school ten aanzien van taal?

Aan de hand van het huidig profiel (hierboven) en de taken van de TACO, een sterkteanalyse maken.

4 Wat de school mist de school op het gebied van taal?

Aan de hand van het huidig profiel (hierboven) en de taken van de TACO, een zwakteanalyse maken.

5 Gewenst profiel van de school ten aanzien van taalonderwijs

Dit is uiteraard een zaak van veel discussie, overleg, geduld en doorzettingsvermogen. Dit proces kan je effectief op gang brengen door voorstellen te maken van een gewenst taalprofiel voor de school en dit voorstel voor te leggen aan collega's en directie en. Vervolgens de reacties op de voorstellen verwerken in een definitief profiel. Dit proces mag best een schooljaar in beslag nemen.

6 Plannen en activiteiten vanaf 2013/14

Per schooljaar

2013/14

2014/15

2015/16

7 Invoering van de referentiekaders per schooljaar

2013/14

2014/15

2015/16

8 Budget en formatie vanaf 2013/14

Per schooljaar

2013/14

2014/15

2015/16

9 Taken van de taalcoördinator/taalcie

Zie cursusboek

10 Taken van de schoolleiding

Zie cursusboek

Toelichting	6
Inleiding	7
HOOFDSTUK 1.....	8
Scenario's	8
Beslispunten Taalbeleid	12
Taalbeleid	13
Cucotaken.....	14
HOOFDSTUK 2 Kernvakken in de onderbouw	17
Tussendoelen (TD's), in het kort.....	21
Tussentijdse toetsing (DTT), in het kort.....	22
Leerlingvolgsysteem (LVS), in het kort.....	23
HOOFDSTUK 3 Referentiekaders	26
HOOFDSTUK 4 Veel meer over de kernvakken	
HOOFDSTUK 5 Leerplan	50
HOOFDSTUK 6.....	51
Regeling prestatiebox voortgezet onderwijs	52
Wat doet je school met het geld?	53
HOOFDSTUK 7 Diversen	55
Invulschema's beleidsplan taalonderwijs	64

Op de CD-Rom die bij de cursus hoort staat ook hoofdstuk 8.